

macerato, mox colato: & semestri exaño, vitior. Id vini genus abortus facit, & partus necat. Aut vvas in sole siccatas imposito in multo metretam (implet autem metreta congiis duodecim) & gypsum in vinum mittito pondo drachmarum viginti, & biduo residere finito: coniciat veratri nigri drachmas triginta, iuncti odorati, calami singulorum drachmas triginta, baccarum iuniperi sextarios duos & trientem, myrrhas, & croci singulorum drachmam: inuolens linteo diebus quadraginta appendo. postea colato, dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat a partu, & abortu foeminas: fecutus extrahit: contra strangulatus vulua: efficac. Scammonites sic fit. Radicis scammonia: per menses effusa, triē, & linteo colligata drachmas quinque in multo congium mittito ad dies triginta. Alumum purgat: bilem, & pituitam extrahit.

Vinorum factitiorum cō
fiteratio.

Vina factitia parandi ratio diuersa, quam superius ab initio propè huius libri ad hunc vsque locum pluribus capitulis diffusè diligenterque tradidit Dioscorides, nobis quidem clarior, & euidentior visa est, quàm vò operetrimus esset singula eorum capita nostris commentationibus prosequi, presertim cum omnium serè iam usus ad nos exolerit. quantum non equitatem dubitauerim, quin essent huiusmodi vina, si eo modo parata in promptu essent, his morbis profutura, quibus prodesse produntur. Vnè pluribus adhuc rationibus mixus, primus ego vò arbitror (quod etiam lib. i. in Ebeni mentione diximus) è ligno Gnaiaeo vinum confeci, & alijs quoque conficiendam esse scripsit tradidi. Cuius postea vsu innumeros Gallicae lue correptos, nos, & alij medici sanitati restituerunt. Videmus enim Euporasiatum ad oculorum claritatem efficacissimum esse, Myricinum lenis morbos sanare, & quod ex sena paratur, atrabularijs morbis, & cuticulis excrementibus, nempe scabiei, leprae, vitiliginibus, liceniis, & id genus alijs, commodissimum esse medicamentum. Quod cum animaduertisset magnus philoſophus, & medicus non spernendus Arnaldus de Villa noua, de factitijs vinis, quae medicinae vsui continent ad varios corporis morbos, copiosissimum edidit libellum. In quo qui vinis medicamentosis delectantur, & hec conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipisci poterunt. Nam apud Germanos, & alios illic conterminos, medicamenta commissa in frequentissimo habentur vsu, quòd magis, quàm nos odoratis, & concinnatis delectentur potitionibus.

De Metallicis Lapidibus.

Καδμια. CADMIA.

C A P. XLVI.

Cadmia generibus optima est Cypria, botrytis nomine, densa, modicè grauis, & in leuitatem magis declinans, racemosa facie, colore spodij, quae fracta cinerulenta est; & arguinosà. Proxima habetur foris caerulea, intus candidior, inernata venarum discursibus, onychitae lapidi similis, cuiusmodi sunt quae è veteribus metallis effodiantur. Quaedam etiam placodes, id est, crustosa dicitur, segmentis quibusdam perinde quasi zonis cincta, ob quod eam zonitum appellauerunt. Alia oftraciti nominantur, gracilis, & magna ex parte nigra. Sed quae testaceam faciem habet, terram amplexa est.

† Cat. Herbar.
1. exprimeret.

Improbatur candida. Oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychitis, vitiles: reliquae ad emplastra, & farinas, quae cicatricibus inducendis insurguntur. Ad eadem Cypria profest. Ex Macedonia verò, Thracia, & Hispania delatae improbantur. Cadmię effectus adstringere, caua explete, & vlcera excipere, exicare, vò corporis meatus infarcire, excrementa in carne coercere, crustas creare, & vlcera, quae cacoethe vocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex aere in fornacibus candente, fuligine egesta flatu, & lateribus, camerisque fornacum inherente. Pregrands autem, ac ferreę sunt rudes, ab officinis appellatae aesculides, per summa fastigia connexę, & concamerate, vt quae ab aere iactantur sursum corpusculis, coherant. & inibi detineantur: quae cum spissius insident in corpus con crescunt, & modò genus vnum eius, modò duo, modò omnia perscunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyrite cognomen est. in quo etiam monte quaedam quasi venę chalcitis, misyos, foreos, melanerie, cœrulei, chrisocolae, atramenti sutorij, diphyrgisque inueniuntur. Nec desunt, qui cadmiam in lapidum fodinis in ueniti tradant, falsi quaedam lapidum cognatione: qualis inuenitur, & apud Cumas lapis, nullam sui vim ostendens. is deo prehenduntur, quod sunt cadmia leuioris, nullumque alienum mandentibus saporem exhibent: comman ducatur item lapis dentes offendit: cadmia, vt pote cum cedaro, esum non recipit. Alio autem discerni possunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto subacta, atque in sole siccata, coit: quod in lapide non accidit. Item tritum, & igni appositus lapis prosiit, & fumam igni similem eiaculatur: cadmia verò quieta manet, fuliginemque luteo colore, aere auro splendentem exipit, vno zonarũ discursu. Insuper lapis ignem expertus, atque refrigeratus colorem mutabit, ac lenior multo fiet: sed cadmia nihil euariat, nisi quis eam multis diebus cremauerit. Fit & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderosaf, led vitibus nequaquam comparanda grauit. Vritur cadmia superior carbonibus obruta, donec translucida spectetur, & ferri stercoris modo bullat: mox exinguitur vino Amineo, quae ad emplastra preparatur: led quae ad ploratum medicamentum preparatur, aceto. Alij hoc modo exultam contentum in uino, rursumque sicili crudo torrent, donec pumicosa uideatur: iterumque tritam ex vino, tertio urunt, donec prorsus in cinerem redigatur, nihil scabritia retinens. hac spodiũ uice utuntur. Lauatur autem in mortario trita, effusa subinde aqua, dum sordium nihil emer gat: dein coacta in passulis reponitur.

Cadmie con
fiteratio.

Cadmia duo genera, altera factitia, altera fossilis. Hæc duplex est. Vna metalli experta. Altera est, aut argentum continens. Factitia in fornacibus crescit, vbi es conficitur triplici appellata cognomine. Nam botrytem eam appel lauerunt, quæ vni speciem refert. Oftracitem autem, quæ resili, & placodem quæ crustis similis fuerit. Sunt etiam qui in hoc genere calanitem offendant ad arundinum figura. Decutitur hæc a ferreis periculis, quibus cum es in fornacibus fuligine agitari solet: obducitur enim cadmia, quæ decessu scissi per medium calami faciem refert, Fossilis autem quæ metallum non continet.

continet, quamque Germani lapidem calamitarem vocant, lapis est non admodum durus, sublatae coloris, qui accensus luteum fimum emittit. Haec utitur ararij fabri, qui ex are Orichalcum parant. Siquidem sine ea id parari non potest. Quae vero metallum continet, Germanis kobelt dicta, nigro colore, offertur in Boemiam ex Ducatu Brunjvicensi, à Gofjleij fodinis, ubi Chalctis & Misy copiosè fodiuntur. Haec erodendi facultate adeo praedita est, ut fossorum manus, & pedes exulceret. Nec fanè mirum, cum intus hausta animalia quae crudemque perimat. Boemi hanc Cerujstaestate admittunt, ad necandas muscas; nam ubi nimum eam degustant, statim emoriuntur. Cadmia utriusque meminit Galenus libro nono simplicium medicamentorum sic inquit. Cadmia fit, ubi in fornacibus as paratur, nempe tota terra illa, ex qua as generatur, in fornacibus in altum egreget, ne tunc fulgorem quamquam, & saevillam, siue utcumque appellare licebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare velis, ex quo in fornacibus facerentur pariter fit es, partim cadmia, partim diphryges, nihil sanè retulerit. Sed in argenteis metallis efficiuntur simili secretionem, siue generationem, aut quomodocumque vocare voles. Quin et ex pyrite lapide in fornacibus usito fit cadmia. Ceterum absque fornace in Cypro cadmia invenitur: ac iure quispian illam lapidem nuncupet. Itaque in Solis, quo tempore ego in Insula peregrinabar, passivissimum etiam reliquum erit cadmia, quae in fornacibus fit. Verùm lapidibus, qui in montibus, & rivis reperiebantur, à metallis profectò acceptis, eos in Asiam, Italiamque portari ad amicos, à quibus summà inibem gratiam, quod se vel maximum numerus accepisse dicent, & quae alia omni cadmia multò esset praestantior. Et talem certè meritò que lapidum vocet cadmiam. At eius, quae combusta est, aliam botryitum, aliam placitum nuncupant. Botryitum quidem, quae in editoribus domorum, in quibus fornaces extractae sunt, partibus colligitur. Placitum vero, quae in inferiorem, & aliquid sanè botryitum esse tenuissimum partium, crassiorum vero placitum: utraque autem ni desiccanda, cum alia metallica omnia, & lapidibus, terrenaque. Porro pretor desiccandi facultatem, mediocriter item extergit. Attamen quae in fornacibus colligitur, igneque facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaque lautes eam, medicamentum efficiunt mediocriter tunc desiccata, tunc extergens absque mordicatione, utile ad ulcera impletionem exproscientia, & in oculis, & in toto corpore. Porro ulcera magnopere humida, aut putrescentia, in corporibus impendio mollioribus, qualia sunt emucborum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuvat. At in durioribus, & contentioribus, quae valentius desiccant, requiruntur. Itaque illud semper memoria tenendum, sermone ad temperatam, & mediam excessum naturam, in ijs quae ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cum dicimus medicamentum, aut ulcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quidvis eius generis praestare. ad quam utraque & nos nunc referentes, leuiter desiccatoriam, abstersivamque cadmij esse facultatem dicimus. In calidiatibus autem, & frigiditatis differentia, temperata quodammodo existit cadmia, nempe neutrum insingititer efficitur. haec Galenus. Quibus maxime ad stipulatur Plinius libro 34. cap. 10. sic inquit. Metallum aris multis modis instrunt medicinam, ut pote cum ulcera omnia ubi occysimè sanentur. Maxime tamen prodest cadmia. Fit sine dubio haec & in argenti fornacibus, candidior, ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda araria. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit as, cadmia vocatur, si iuris necessarius, medicina inutilis. Sic rursus in fornacibus existit, aliamque nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis, quae statu tenuissima parte materis, & cameris lateribus, seu fornacium pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore, quae flammam eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauilla. Interior optima cameris dependens, & ab eo argumento botryitis, cognominata, ponderosior haec priore, leuior prodestur. Duo eius colores, deterior cinerens, punicus melior, fibrililis, oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quae propter gravitatem, ad cameras pervenire non potuit. Haec dicitur placitum, & ipsa ab argumento, extrusa verius, quam pumex, in vasis varia: ad piores utilior, & ad cicatrices trabendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra penè carnes, intus onychitis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & ceterarum sordidissima: vulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in Cypro fornacibus optima, haec Plinius, qui à Galeno in hoc dissentit, quod dixerit fossilium cadmianum fustis tantum necessarium, & me dicit in iuvantem, cum tamen Galenus contrarium scribat. Cadmia omne genus vidimus sepe non in pluribus Germaniae locis, ubi es, argenteum, & aurichalcum conficitur. Sed speciatim botryitum apud Perzenum quinto à Tridente lapide, & apud Svezicum in Tirolensi comitatu, ubi in quàm plurimum fornacibus as, ac alia metalla funduntur. Botryitis cadmie frustulum, quae pulcherrimum novissime ad me misit Sagabria Dalmatia: vrbe clarissimus medicus Iosephus Salandini Bergomenis: quae adè in racemum modam congesta est, ut plantae usae speciem referat. Porro officina omnes Tuzianae, quae pompholyx est. Cadmia perperam nominant. Quae quidem Tuzia illis vocata (nisi mea me fallit opinio) Cadmia est & botryitis aut placidus aut ostracitis genere. Neque enim mirum esse debet, quòd Cadmia proprio amisso nomine, in pompholygis locum successerit, cum etiam Dioscoridis tempore spodio loco uteretur medici. Metallum, quod Graecis καδμια, Latinis item pariter & Italis Cadmia nominatur: Arabibus, Chymia seu Chlomia: Germanis, Grauer, Augustem.

Historia es Galeno.

Cadmia ex Plin.

Nomina.

Πομφολύξ, Σποδίου, Αντιπόδιον.
Antipodium.

POMPHOLIX, SPODIUM,
CAP. XLVI.

Pompholyx specie sola, non genere à spodio distat. Siquidem spodos nigricat, & plerumque ponderosior est, calcarem pilorumque plena, quasi purgamentum quoddam, quod ab arariarum officinarum pavimentis, & fornacibus evertitur. Pompholyx verò pinguis est, & candida, usque adeò levis, ut in auras euolare possit. Cuius duo fluxerunt genera. Vnum ad aeres colorè uergens, subpingue: alterum magnopere candidum, summamque leuitatem natum. Candida fit pompholyx, quoties in perficiendo are, fabri praestantiorum facere volentes, detritam cadmiam cumulatius inaspererint, nam que tenuissima fauilla, quae efferunt, in pompholygem coit. Ceterum pompholyx non ex aris modò materia, & fabri industria fabricatur: sed ex cadmia quoque, ad gignendà ipsam eximie folibus profusa. Cuius faciendae ratio haec est. In domo gemina contigione operta, fornax extruitur, iuxta quam mediocri fenestra, ad tabulatum à supernis partibus pateat, domicilij paries fornaci proximus, tenui foramine ad fornacem usque perforetur, ad excipiendam follis narem: ostium mediocriter habeat, pro exitu ingressuque artificis fabricatum, domuncula altera huic coniuncta est, in qua & folles, & flator suo munere fungantur, deinde carbonibus in camino succensis, affidès artifex cadmiam particulatim fractam inspargit, à locus supra infurnibulum extructis. idem negotium obit infernè artificis minister, simulque carbones adiicit, usque dum indita cadmiae copia profusus absumatur. Itaque que fla fuffitu tenuis pars, & leuis materiae in summam domum euolat, & parietibus, tectis, fornacis, adhæ reficit: constatum autem inde corpus, inter inia erumpentibus aquarum bullis simile prodit, postea maius incrementum capiens, glomusculis uellerum simile redditur. Ponderosius autem in itera loca se recipit: sed hoc fornacibus offunditur, illud domus pavimento cohaeret: quod tenuiore materia existiman-

30

60

quidem diligenter expendere potuisset Brasavolus, cum interrogatus à suo sene pharmacopola, quid spodium loco in compositis medicamentis imponendum foret, in consilio satis respondit, pompholygem, ut faciebat Galenus. Quia in re duplici, nec quidem iudicio, notatur errore. Primum, quod respondens non distinxit, an hoc vel alio modo agendum fuerit cum medicamentis, quæ ore sumuntur, quibus myrrolo spodium quandoque commiscet, omnino hac in re concludere videtur, pompholyge indiffereuter pro spodio utendum esse, tam in hauriendis, quam exterius admoendis medicamentis. Deinde verò cum pompholygem, sine (ut ipse habet) titulum spodium loco solumendam statuit, in eodem versari errore deprehenditur, in quo Manarum eius cinuem versatim ostendimus. Quandoquidem si rectè nouisset titulum communis vsus legitimum esse, non pompholygem, omnino (ut tempus in cæteris tam aduleris, quam suppositiuis medicamentis facere adfolet) errorem hunc suscipi; pharmacopole indicasset. Nec obstat, quod dixerit Galenus in spodium defectu, pompholygem supplendam. Siquidem in istis tantum medicamentis id satisfactum voluit, quæ exterius illinuntur. Nam Galeni ætate nullus spodium vel antipodium extitit, ut ad medicamenta, que intus in corpus sumuntur, ut longo post tempore à Mauritaniis factum esse reperio. Cæterum Fuchsius medicus ætate nostra, celebris, libro de componendorum medicamentorum ratione, Agriculam fortasse fecisse, præter illud Spodium, quod in fornacibus fit, alterum quoque receperit subterraneum seu fossile dictum, idque in quatuor species, cinerem videlicet, nigrum, viride, & lutum digerit: quod quidem folis Arabibus (Agricola soli Serapium) notum esse scribit. Verum tamen Senarobio de pompholyge agit c. 4. 2. 2. ubi item de Spodio cap. 3. 4. 2. nullam, quod legerim, spodium fossile mentionem facit: quemadmodum neque Auicenna, neque etiam alij Arabice familie authores. Porro meminit tum Pompholygis, tum etiam spodium Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pompholyx fit in æris fornace, velut & cadmia: fitque & dum in fornacibus cadmia vitru, ut in Cypro. Cum enim profectus ad æris fornacem instructus res non haberet, præcepit ex ipsa cadmia preparari (presensitibus, atque inspersantibus nobis) pompholyga, videlicet minutis cadmie fragmentis in ignem coniectis, qui ante ærarium iacebat follem. Camera erat incurua, nusquam pertusa, sed integra, qua egestam ab vsta cadmia, familiam excipiebat: quam vbi collegissent, habebant pompholyga. At quod reflectens infra in pavementum recidebat, spodium esse quam vocant, quæ plurima, vbi es in fornacibus vitru, colligi asselet. Quidam eam spodium neutro genere pronunciant: cui videtur similem habere facultatem quod vocant Antipodium. At ego illo vsus sum nunquam, cinem largè mihi semper pompholyge suppetere. Nec enim quisquam, vbi hæc adst, spodio vti velit, nedum antipodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omnium, quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum, quamebrem ad vlcera cancrofa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyrijs, quæ ad oculorum inoponitur fluxiones, quæque bullas, seu pustulas in eis natas curant. Præterea ad pudentorum, ac scalis vlcera optimum est medicamentum, nimirum sine morsu desiccans. Sed non est huius negotij in istis diutius immorari. Idem libro 4. de compositione pharmacorum secundum locos pompholyge ita scribit. Pompholyx lota nulli pharmacorum mordacitati experientium periculosus est: atque ob id ea vitru ad acres, & tenues fluxiones, capite videlicet prius simulque vniuerso corpore euacuato. At pertrio manifestum est, quod per vena sectionem, ac purgationem totum corpus euacuans, per apoplethmaticos verò capu à pituita vindicamus. Potest enim pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atque amygam simul, & moderatè humores fecerare, simulque: ne per tuniculas euacuetur ea, quæ in magnis isjorum venis, superficiali humiditas continetur, prohibere. Quare si quis prius, quam caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurgat, obturantis pharmacij vtatur, vehementem dolorem ex distentis tunicis efficiet, & ex multitudine insistentium humorum aliquando rupturam, aut corrosionem inducet. Πομφολύξ, sic Græcis ut etiam Pompholyx Latinijs & Bulla dicitur: Arabibus, Thucia: Italis Pompholyge: Germanis, Vveis nicht. Σπώδιον, & σπώδιον, Græcè, Spodium similiter Latine vocatur: Italicè, Spodio: Germanicè, Graun nicht.

Brasavoli duplex error.

Fuchij opin.

Pôpholygis & spodi historia, & vires ex Gal.

Nomina.

10

20

30

40

50

Χαλκός ακαμάριος.

AES VSTVM.

CAP. XLVII.

AES usum probatur rubrum, & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum verò plusperso sulphure cum sale pari, omnibus uicifim insparis, sicili crude compositis: sulphureo fornacibus inditur, donec sigillum percoquatur. Quidam pro sulphure, & fale alumen inspargunt, Alii sine sulphure ac sale, sicili multos dies urunt. Alii sulphure solo uruntur, fuliginem tamen exciunt. Alii oblitos sicili alumine clauos cum sulphure & aceto, sicili crude cremant. Alii in anca oia acro resperfos vrunt, & iterum ac tertio idem efficiunt, postea recondunt. Principem locum tenet in Memphide combustum proximum in Cypro. Adstringit, exiccet, reprimat, extenuat, atrahit: uilcera purgat, & ad cicatricem perducit: uitia oculorum emendat, excrecentia in carne consumit, nomias cohibet: uomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinatum, illitum ue. Laquat ur cadmia mutata quater die aqua, donec nulla prorsus sordes emergat. Aëris recementum, steruesce quam scorium vocant, eodem modo lauatur: & eandem uim, sed imbecillioem habet.

Aëris usi cōsid.

Vires ex Galeno.

Nomina.

AES usum, quod in officinis passim habetur, pauca sanè naturalis esse existimauerim, cum nigrum sit, & plusquam oporteat, igne exsoluitur. Vtrum facile quispiam huic malo mederi poterit, si Dioscoridem secutus, ipsum conscientiam laborem subierit. Quod si aëri clauè & nauisjs solutis exempti non adsint, & aliquid uere sulfure expurgatum, commode adsumi poterit. Vbi æris meminit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, his verbis. Aes usum habet & acrimoniam quandam, sed & astringionem est particeps. Proride si lauetur, pulcherrimum est medicamentum cicatrici vlcericibus inducenda: quanquam ipsi sum prestare, & antequam lauetur, possit, potissimum in carne duriore: alioquin in molliore commodius est, quod ablutum est. Quod Aes usum Latinijs, χαλκός ακαμάριος Græcis appellatur: Italis, Rame abbriciato.

Χαλκός αἰθέρ.

FLOS AERIS.

CAP. XLVIII.

FLOS æris, quem nonnulli clauorum ueterum psegma, quasi resegmem aut segmentum, nominant, optimus est friabilis, in attritu succulens, milij cffigie, & numero breuis, ponderosus, modicè splēdens, atque constringens, qui delimatam æris scobem non recepit, qua sæpe adulteratur. Sed id facile deprehenditur, cum dentium illi fū dilatantur ramenta. Fit autem, cum a s fornacibus sūsum, in receptacula delabitur, per cola fistularum ad ea pertinentium. tum huic negotio additū ministrū, sordes expurgant.

expurgantes, aquam clarissimam infundunt, refrigerandi proposito: itaque repentinò concreta, ac ad densationem, velut exsurgunt, & erumpit antedictus flos. Adtingit, & excrecentia coarctat: offusam oculis caliginem emendat, sed magnopere mordet. Quaternum obolorum pondere datus, crassum humorem extrahit. carnosa narium, & sedis vitia absbumit: eruptiones popularum cum vino cohibet. Candidius contra diuturnas auriu grauiates tritus, in cas per fistulam flatu impellitur: vnam, tonfillasque reprimat, farina eius cum melle admota.

Floris aris hi
floria.

Flores aris verum ac legitimum in fornacibus, ubi eis ipsum funditur, in Tridentino agro, sepius collegimus, in hunc modum. Cum es fornacis liquarum, in paruum receptaculum extra fornacem diffunderetur, anteaquam omnino coiret in massam, frigidam super ipsum adhibe ignem infundebam: statimque vapor magnus excitabatur, sub quo mox ferream laminam, & eam quidem amplam, subieciēbam, tandiuque tenebam, donec cessabat vapor. Iste demum aris flos, qui super laminam illa ferrea deciderat, mihi sepe ostendebat granulis milio proximis, minoribus tamen: sed colore rubicundo splendens. Quandoquidem tenuissima aris pars, que a vapore in sublimē fertur, aeris frigiditatem experta, facile in eiusmodi exigua grana concreuit. Is usquam, quod sciam, in officinis reperitur. quapropter eius vice erugine perpetuo utantur. Flores aris paucis prescribit Galenus lib. 9. simpl. medic. sic de eius viribus differens. Flos aris tenuiorum partium facultatis est, quam aut es vltum, aut squama. Merito itaque ex eo factis collyrijs, extergunt, auferuntque superciliorum magnas asperitates, quas vocant sycosis. *Χαλαρό εἶδος, ita Grecis Latinis verò Flos aris dicitur: Mauritania, Zar ab abbas: Italia, Fiore del rame.*

Vires ex Gal.

Nomina.

Αἰς ἡλακώ. SQVAMA AERIS.

CAP. XLIX.

Squama aris excussa ex Cyprisi officinarum clavis, crassa quidem ipsa praestantior, quae helitis, id est clauaris nominatur. sed ex vili promiscuoque aere, aut candido, vitiosa intelligitur: quam, vt opte tenuem, & inuallidam, damnamus, maximè approbantes crassam, rufam, praefertim si acceti repleta ruginē contrahat. Vim habet adstrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas coarctet, vlcera ad cicatricem perducit. pora ex aqua mulsa, aquam trahit. Aliqui farina subactam, dant in catapotio. Additur ad oculorum medicamenta: generum nāq; scabritiam absbumit, & fluxiones excitat. Lauatur hoc modo. Sicca aris squamæ expurgatæ felibra, cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur, quousque pestum iteri abicitur, quod subdidit, & effusa aqua, hemina caelestis imbris adicitur, & distenta manu, squama, quasi defringenda sit, vehementer conficitur: dumq; lentorem emittere coeperit, aqua sensim ad sex heminas vique superfunditur, terendo validè: squama ad latum mortarii colligitur, ibiq; apprimitur. quo factò, expressus humor pyxide ex aere rubro facta, excipitur. Hoc est enim velut flos squamæ, valens viribus, & ad ocularia medicamenta cum primis efficit. Iuuile, imbecillumque; quod superest, lauatur donec nullam profusus lenitiam exernat: & linteo operum biduo conuiscere sinitur, effusaq; extante aqua, ubi siccatum erit, reconditur pyxidicula. Alij vt cadmiam lauant, & reponunt.

Αἰς τὸ ἐμώματι.

SQVAMA STOMOMATIS.

CAP. L.

Squamæ ex acie, aut mucronibus decussata, quam vocant stomoma eadem vis. Eauatur modo simili. & reconditur: sed ad mollendam alui deiectionem inefficacior est.

Squamæ aris, & stomomatibus confid.

Aris squama malleis ex eo decussata, res sanè vulgaris notitia est: tamen ea praestantior sit, quae ab aere excutitur, quo clavi sunt, helitis propriè dicta. Siquidem cum huiusmodi as rude impurumque sit, crassiore, vegetioreque squamam reddat, quam id quod pluries ignem expertum, in varia vasorum genera conformatur. Eius præterea abluende ratio ad eò Dioscoridi clara distinctaque traditur, vt nihil addendum super sit. Squamæ omnis in vniuersum meruit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit: Squama alia est, medicamen ad multa vitale: alia ferri, & stomomatibus. Quidam verò nominant & helium lepidum, siue squamam. Omnes sanè vehementer descant. At inter se diuersè sunt, tum quòd alia magis, alia minus exicat: tum quòd alia crassior, alia tenuior sit essentia: quoddam plus, mihi nescire adstrictioris sunt participes. Helitis certè principem in descicando locum obtinet. nam & tenuiorum partium, quam alia est, mirumque est & eruginis nomib; assumpserit. Maiorem obtinet adstrictiorem squamam, & hæc etiam maiorem stomomatibus: quamobrem ad contumacia vlcera, meliores sunt, quam squama aris. Iamque liquet, quæ carnes potentius squama aris, & hæc etiam valentius helitis. Omnes autem squamæ non instruentur mordaces sunt. Ex quo clauis est, quòd essentia ipsarum consistentia non admodum tenuis est, sed potius crassa: siquidem inter quæ eandem vim obtinent, minus est mordax, quòd est tenuius, vt superioribus libris ostendimus. hæc Galenus. Ex quibus vique liquidè constat stomomatibus squamam, aris squamam esse nequaquam: etsi contrarium memoris prodiderit Plinius errore ductus, atque etiam idem affirmauerit recentiorum quidam, eius fidem magis fortasse secuti, quam quòd alius rem hanc inuestigauerit. Quandoquidem non desunt, qui stomomatibus squamam, aris squamam omnium tenuissimam esse contendant, vt Marcellus Dioscoridis interpres. Sunt etiam qui putent eandem modo aris, modo ferri squamam tenuiorem principem locum in descicando inter cæteras hæc nullis, quòd equidem sciam, rationibus, nullisque auctoritatibus probent. Brasauolus tamen, ut supra teatur sententiam, Dioscoridem in medicum citat. Sed quæ ratione ego profectò nescierim, cum usquam repererim scripsisse Dioscoridem, quòd stomomatibus squama promiscuè, aris & ferri squama esse possit. Verum ne quisquam forte putaret, me hæc meo tantum arbitrio proferre, id sanè quòd sentio primùm non obcuris, vt puto, rationibus apertam: mox probatissimorum auctorum testimonio illud aperitissimè confirmabo, quòd scilicet stomomatibus squama hæc aris, nec simplicis ferri sit materia, sed chalybis tantum. In primis itaque dicimus, quòd cum scribat Galenus aris squamam principem locum in descicando inter cæteras obtinere, ferri verò in nigore adstringendi vi quam hæc polleat, & hæc etiam maiore stomomatibus, manifestum prebet indicium, stomomatibus squamam nec ab aere, nec e simplicis ferri esse decussatam, sed a duriore ac terrefierum metallo, nempe ab ipso chalybe: quippe cum stomomatibus squama longe magis adstringat, quam ferri, huius verò plus adstringat quam ferri, rationi minime conuenire videtur, stomomatibus squamam esse aut aris, aut simplicis ferri scobem, sed potius (vt dictum est) purissimam chalybis. Ad hæc cum Galenus in capitis fronte scribat, Squama alia aris est, alia ferri, alia stomomatibus, omnibus sanè palmam facit,

Plinii, & recentiorum, quorumdam error.

Stomoma esse chalybis squamam confirmat aucto ritibus.

lām facit, Stomoma aliud esse metallum ab ipso ere, & à simplici ferro omnino diversum. Nam si sensisset Galenus, quòd Stomoma in eris genere, non autem ferri, fuisset reponendum, dixisset haberi squamam eris, Stomomatis, ac ferri, neque ite speciem à suo genere diffluxisset. Sed quoniam rectè noster Stomoma genus esse ferri arte facti, ob id suo illud adquisivit generi, quemadmodum & Paulus ipsum fecit. Ceterum præter rationes adductas, Stomomatē squamam à chalybe tantum decussam esse, nihil; aliud Græci Stomomatis nomine iudicari, quàm chalybem, confirmatur Actii & præfatis, & Græci autem testimonio, quippe qui libro 9. cap. 48. de ijs agens, quæ in corpus sumpta dyentericos iuvant, quàmquidnam Græcis esset Stomoma, his verbis aperte declaravit. Deinde vinum purum vetus, quantum satis videbitur: novum vasculum infundit, & laminam ignitam ex ferro, quod Stomoma vocant, non novorem liber in uno extinguit. Item libro 10. cap. 9. ubi induratiliem curam agit, sic inquit. Sit autem ferrum, quod in ipso extinguitur, Stomoma. Ipsius autem Stomomatē ferri squama, quam in fabricibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abicit. Postea agrestiorum hominibus utiliter exhibetur. Et libro 14. cap. 24. idem ait. Squama ferri, præsertim Stomomatē, amplius adfrictiois particeps est. hæc Actius. Ex quibus sanè perspicuum fit, nil aliud Græcis esse Stomoma, quàm Latini sit chalybs, qui è puriore ferri substantia, arte fit in fornacibus. Quo factum est, ut omnes in numerum medici Actium & reliquos veterioribus sectati, ad dyentericos, aliosq; affectus ijs experentes, chalybem candentem, magis quàm ferrum, modo in aquam, modò in austerrum vinum, modò in lac extinguant, quòd chalybs maiore adstringenti vi polleat, quàm ferrum. Hinc itaque omnino affirmare licebit, nil aliud exitisse veterioribus, ac recentioribus Græcis Stomomatē squamam, quàm quæ à chalybe decurrit, eiusq; præsertim, qui malleo ferrarius in officinis acitur, dum gladijs ac telis aciem, vel mucrones coaptant artifices: quæ tamen dum alia sunt instrumenta materiarius fabrici, & terre vultibus expetita. Porò hanc rem quoque Actianus abundè expressit suo de compositione medicamentorum libro in Aegypcia Andromachi, 20. dum inquit. Multò reddetur vitior si squamam acie, aut mucronibus decussam, quam appellant Stomomatē, pari pondere sibi adscipiat. Id quod etiam idem paulò inferius repetit. Hoc insuper confirmari potest ex Galeni scriptis libro primo, ac tertio de compositione medicamentorum secundum locos, ubi diversis medicamentis, præsertimq; ad alopexiam faciendibus, Stomomatē ferri squamam immiscet. Sed si fortè reperiretur aliquis adeò ceruicicosus, & pernicax, ut tot clarissimorum virorum autoritatem non acquiesceret, audiat quæso Aristotelem philosophorum omnium principem, qui libro 4. Meteororum, chalybis sive Stomomatē conficiendi rationem scitissimè docuit ijs verbis. Γίνεται δὲ χάλις ἐκ ἐρσι, καὶ ἰσίδου σίδηρος, ὅτε ὑπάρχει γήθειον, καὶ πάλιν ἐκ γήθειον, καὶ τὰ ἐρσιώματα ποιοῦσιν οὐραν. ὑπερταται γὰρ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων κατὰ τὴν οὐρανίαν. ἔσται δὲ ποσειδῶν πᾶσι, καθεστὸς γῆτι, καὶ τὸν εὐρανοῦ γήθειον, οὐρανίον δὲ πολλοῖς αὐτῶ, διὰ τὸ ἕνεκα γῆθειον ποσειδῶν, καὶ τὸν εὐρανοῦ λαεῖον, ἔκκαθεν ἀναίθειον. Ἰσὶ δὲ ἀναίθειον σίδηρος ὁ ἐλάττω ἐκ τῶν ἀκαθάρτων. Quæ Latine redduntur in hunc modum. Porò & ferrum elaboratum liquefit, ita ut fluxum reddatur, & rursum concrevit, atque in hunc modum facit Stomomata: siquidem scoria in fundum subsidet, & defacatur ferrum. Cùm verò id sepe factum est, & purum enasit Stomoma efficiunt. Hoc autem non sepe faciunt, eo quòd repurgatum multum deperdat, & pondere imminuat. Atque ferrum illud melius est, quòd minus excrementi retinet. hæc tamen Aristoteles. Cuius nimirum doctrinam sequuntur in hunc prorsus diem, qui ferrarij fornacibus, & officinijs è ferro prius elaborato, chalybem conficiunt in Italia, & in alijs vniuersæ Europæ regionibus. Quapropter eos prorsus hallucinari evidentiissimè est, qui aliter sentiunt: nempe inter antiquos Plinium, & inter recentiores Marcellum, & Brasavolum. His omnibus accedit Serapionis autoritas, magni inter Arabes Dioscoridis interpretis: quippe qui quadragesimo tertio sui operis capite de simplicium medicamentorum historia & viribus, id totum quòd à Dioscoride proditum est de squama Stomomatē, de ferri squama posteritatis memoris prodidit, ferrum tanquam genus, chalybis loco accipiens. Nec odstat, quòd in Dioscoridis codice scriptum reperitur, Stomomatē squamam vim eandem esse, quæ eris squamæ, quanquam non adeo valenter alium deiciat. Siquidem ego plane suspicor, codicem Dioscoridis hoc in loco esse depravatam, ut in alijs quoque pluribus prebenduntur, præsertim cùm nec à Galeno, nec ab alijs veteribus recentioribusque Græcis proditum sit, Stomomatē squamam eris squamam viribus esse similes: hæc namque alium deiecit, illa verò contra eam cohibet. Ad hæc nūquam meminì apud quemquam legitur, alio metallo robore posse ferrum in aciem vel mucronem elaboratum, nisi chalybe, qui Græcis Stomoma dicitur. Quo fit, ut illorum pertinaciam mirari non desinam, qui aliter sentiunt. Ex his itaque hæud dubitè credendum arbitror, non aliud esse Stomoma, quàm chalybem, qui cùm a primordijs semper fuerit expetitus ad ferreorum instrumentorum aciem roborandam, quàm aciem Græci σίμαλον vocant, pariter chalybem Stomoma vocarunt. Quapropter dicebat Actius, sit ferrum, quod in ipso extinguitur, Stomoma. Hoc autem vocabulum putarim ego ortum esse à σίμα, quod Latini os sonat. Acies enim, itemq; mucrones, gladijs, & telis, alijsq; ferreis instrumentis vsu nullum alium præbent, quàm oris. vnde Latini quandoque dici solet, eos, quibus ob malefacta caput absconditur, in ore gladij peruisse. Plinius quoque licet ignorauerit, quid Græcis significet Stomoma: chalybem tamen aciem, quæ Græcis σίμαλον dicitur, appellauit libro 34. cap. 24. sic inquit. Ex omnibus autem ferri generibus Serico palma est. Seribes cum vsibus suis, pellibusq; mittunt. Secundam, Parthico, neque alia genera ferri ex mera acie temperantur: cæteris enim admiscetur. hæc Plinius. Ex quibus palàm est, id hoc loco Plinio aciem vocari, quod chalybem etiam Latini appellant, quòd; nos corrupto nomine ab acie, vel ab acendo vulgo vocamus aciatu, quemadmodum & Galli acier, & Hispani aciel suo idiomate dicunt. His igitur tum rationibus, tum autoritatibus freti, σίμαλον potius à σίμα quàm à verbo σίμασιν ortum habere putamus: quanquam etiam eorum opinio, qui à σίμασιν σίμαλον dictum existimant, non sit omnino improbanda, quòd id verbum roborare, dunt facere, aciem & mucronem inducere Græcis designet. Sed neque illos quoque prorsus aberrare crediderim, qui sobem ab acie, & mucronibus, dum super lapide rotante acuntur arma, derivant Stomomatē squamam esse censent, verum tamen hæc, quòd sit lapidis illius ramentis admixta, non perinde ac syncera probanda videtur. Squama, quæ Græcis λαιπὴ γαλαξίου, Latini Squama eris appellatur: Italis Squama deli name: Germanis, kupfer schlag: Hispani, Esquama de cobre. Quæ verò Græcis λαιπὴ γαλαξίου, Latine Squama Stomomatē dicitur: Arabice, Tubel, Batture sabartam, & Cortex asias: Italicè, Squama dello Stomoma, Hispanicè, Esquama de azero.

Nomina.

A Erugo rafa fit iis modis. In cadum, aut aliud confimile uas, acetum quàm acerrimū infunditur: superponitur inde inuerum æneum uas, præsertim concameratum, sive minus, planum: sitque obstruatum, nullumquæ habeat spiramentum. exempto, quo dolium obturaueris, operculo, decimū post diem infidens ærugo deraditur. Aut aris lamina in cadis super acetum ita suspenditur, ne ipsum attingat, & rotidum per dies raditur. Aut massula æris, aut lamina aqua plurisue uincis non recen-

tibus, sed iam accensibilibus conduntur, & simili modo versantur. Quinetiam ex delimitata æris scobe æruginem facere licet: necnon et laminis, quibus bractæ auri conclusæ malleo ducitur, si quis eas aceto respargat, & ter aut quater verset, donec æruginem contrahantur. Tradunt æruginem in Cypris metallis gigni, lapidibus quibusdam non nihil æris habentibus, quibus ærugo efflorescit: adduntque per Caniculæ æris è quodam specu manare: sed illam paucam, & optimam esse: hanc seplensis effluentem copiosam quidem, & boni coloris. sed vitiosam, quòd lapides multos collegerit. Pluribus autem modis adulterant. aliqui pumice admisso, alij marmore, alij atramento furorio. Sed reprehendimus pumicem, aut marmor, si dum pollice sinistra manus madefacta, æruginis portunculam altero aucterimus: siquidem eam diffusam constat: marmoris autem, pumicisque partes coeunt non dissipare, dum quæ tractatione crebra, & humoris complexu dealbescent. quin & dentium appretu: siquidem sincera cedit, lævis, & sine asperitate. Atramentum verò furorium igne coarguitur: nanque si fidele, aut lamina adulterata æruginem illinatur, & ferreum cinere, aut carbonibus in calcem alteretur, mutabitur, rubefcetque id, quod atramentum furorium acceperit: quòd id vltimum suapte natura talem fortitur colorem.

† Oris addit.
æri ræ Epistole
& similia.

Ἰὸς σκώλεξ. AERUGO SCOLECIA.

CAP. LII.

AEruginis, quam vocant scoleciam, duo sunt genera. quædam fossilis est, altera factitia ad hunc modum. In mortario Cyprii æris dimidiam heminam acetii albi acrisque, pistillo cupreo conterito, donec strigenti crassitudinem imiterit: deinde aluminis rotundi drachmam vnam, cum salis fossilij translucentis, aut marini quàm albidissimi, solidique, aut certe cum nitri pari pondere teritur in sole æstuosissimis diebus, sub sydus Caniculæ, donec colorem æruginis contrahat, & concretu strigimento sum fiat: vbi autem se in vermiculorum Rhodiacis similitum speciem coegerit, recondito. Efficax, & ualde boni coloris redditur, si duas partes urinae ueteris, cum una acetii adieceris, & alia, quæ dicta sunt peregeris. Sunt qui æruginem rasilem, quæ in apparatu non respondit, gummi misto digerant in mortario, & pistillo Cyprii æris, cum urina pueri impubis, qua aurum ferrum inaurat. Antedicta æruginum genera vltio æri omnino respondent, sed magis effectum valent. Sciendum fossilis scoleciam præstantissimam esse: derafam sequi: postremo loco factitiam. mordacissima tamen est hæc, & magis adstringens. Aurificum autem ærugo rase respondet. Aurificines omnes adstringunt, extenuant, excalfaciunt. oculorum cicatrices emendant, lachrymas cient, nomas sistunt, vulnera ab inflammatione tuentur: vlcera ex oleo ceraque ad cicatricem perducat: callos, & fordida vlcera purgant, cum melle coctæ: callum fistulatum erodunt cum ammoniaco, collyrij modo in eas adactæ. ad gingiuatum autem excrescentias, & extuberantem viles. Magnopere extenuant genarum crassitiam, cum melle illitæ: verum post illi iuonem sponsia ex aqua calida locus fouendus est. resina terebinthina exceptæ, cum are & nitro lepras abigunt. Vitur ærugo, quancunque velis minutissime fracta, comminuatque, in fidele patina, flagrantibus prunis superposita: versatur; donec fer mutet, & colorem cinereum concipiat: postea refrigerata reponitur ad vltium. Sunt qui cruda olla eam vrant, vti dictum est: sed non prioris eundem colorem cremata reddit.

Aeruginum confid.

Aeruginum vites ex Gal.

Nomina:

AEruginem, quòd colorem sit viridi, officina, ac medici in Italia es viride nuncupant, & vulgari sermone verde rame. Verum quantum officinæ eo in vniuersis abundent: sinceri tamen parum ostendunt. Scolecia æruginis, & fossilis desinitur: quòd altera, quòd sciam, hæc tempore non paritur, altera verò ab ærijs fodinis, vbi fortasse plurima reperitur, a fossoribus non deferatur. Proinde cum harum copia non sit, ea tantum vtimus, quæ ere in acetarijs cadis demissis, aut vinacis iam accensibilibus obruto, conficitur. Hallucinantur, qui credunt æruginem, & æris florem vnam, & eandem rem esse, vt superius de æris flore differentes latius ostendimus. Aeruginum vires reddidit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, sic iniquens. Aerugo gustantibus acrem qualitatem offert, digerens, detrahens, & inquit, non teneat modò, sed & duellare, cum ijs in tenuissimum pollem tritis per specilli cuspidem contigerint, & reperiant. tamen illos haud lateat, si paulò plus impositum foret, sese vlcus non quidem colligat, & digerit carnem: cum medicamenta epulotica contrahant, conijlam inuarent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantum ipsa vlcera. quod si p. aculum eius cerato non pauco admiscetur, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum exeret. Dicitum verò supra est de talium medicamentorum natura, tum vt sese quidam fallunt ex talibus compositionibus, aut sarcoticam, aut epuloticam adhibentes facultatem medicamentis, quibus minimè oportet: vt pate cum ipsa id prestare nequeant, verum ea, quæ ex ipsijs composita sunt. Quæ ærugo ior vniuersi Grecis, Aerugo rasilis Latins dicitur: Italis, Erugine rasilis. Quæ verò Grecis ἰὸς σκώλεξ, Latins Aerugo scolecia nominatur: Italis, Erugine scolecia. Arabibus, Zimiat, seu Zengiar: Germanis, Spangruen: Hispanis, Cardenillo: Gallis, Veræris & Verdet.

Ἰὸς σιδῆρος. RVBIGO FERRI.

CAP. LI II.

Rubigo ferri restringit: sistit foeminarum profluuia admodum, potuque præstat ne concipiant. Illira ex aceto, ignibus sacris, & papularum eruptionibus medetur. Perquam vitilis ad febricitatis genarum, reducias, & prerygia. Condylomatatis prodest, gingiuas firmat, podagras illira lenit, alopecias replet. Vnum aquaue, in qua candens ferrum fit reslindum, potu cæliaci, dysentericis, lienosis, cholera laborantibus, & dissolutis stomacho auxiliatur.

Στερμία σιδήρου.

STERCUS FERRI.

CAP. LIIII.

Stercus ferri, quam scoriam vocant, eadem potest, quæ rubigo, sed inefficacius. Aconito ex aceto multo potum, opitulatur.

Ferrugo, quæ est ferri rubigo, vulgaris notitia est. Eius similiter scoriam, quæ Latinis & stercus, & recrementum ferri & nostris vulgò spuma à ferro appellatur, omnibus notior est, quam ut maiore indigeat declaratione: hæc nanque proprie ferrarias officinas passim in acerrum congesta spectatur ab omnibus. Veruntamen ne alio fortasse decipiatur, illud nobis indicium non abibat, quod ferri, aut aris, aut argenti scoriam non est squama, quæ minus decutitur. Siquidem hæc ferrariis fornicibus, quibus ferri metallum funditur, indita liquecit, & iterum in ferrum coit. Scoriam vero, quod inutile sit ferri recrementum, inane, & spongiarum modo spongiosum, nunquam ferrum effici potest. Scoriam meminit Galenus autem ferri. Siquidem ad leuorem redigens ipsam in aceto quam acerrimo posteaque decoquant ad aures, quæ longo ians tempore pure fluxerunt, ea tunc medicamento maxime excitatorio, ad eò ut mirentur, qui præparantem ne vident, & antere periculum fidem non habeant, aures tale posse ferre medicamento. Porro argenti scoriam proprie heclysima appellant. Perùm emplastris quibusdam refectoriæ facultatis commiscetur. Paratur et ferro oleum (quidam ferri quantum essentiam vocant) hoc modo. Sumito ferri scobem lima derasam, & ignium vi (ut chymistæ dicere solent) ad calcis speciem redactam, aut huius vice rubiginis anchoræ, quæ naues sustentur, quantum libet. Hæc in tenuem puluerem trita, in aceto acerrimo distillata, in aqua calentis balnei; non tamen feruentis, aut in equino fimo calente, in vase vitreo macerato, donec acetum rubicundum fiat. Præterea declinato vase acetum in aliud vas effundito, quousque clarum effluxerit, & seruatò diligenter, & iterum super idem ferrum aliud acetum imponito, maceratoque in balneo, eodem modo ad rubedinem usque, eademque seruatò ratione extrahito, & iterum, atque iterum acetum addito, quousque nihil amplius ruboris concipiat. Deinde acetum rubicundum factum in distillatorium vas vitreum conficito. & in fornace collocato. cineribusque obducto, & succenso igne ad desillandum sumo, quousque fluxerit acetum, aqua stillatitiae modo. & postea vase et fornace exempto, illud frangito, et ferrum materiam in fundo residentem extrahito, reueto, & in aliud vas reponito assusa communi aqua, quæ prius distillata fuerit, & simul in balneo præscripto macerari sumo, duorum dierum spatio. Eximito deinde, & per filtrum (ut chymistæ dicunt) distillandum parato, & id omne, quod fluxerit, in vase aliquo asservato, quousque in sal concreuerit. Id demum conueto, & in vitreum vas retorti colli, ita a chymistis appellatum, collocato, & valido igne oleum elicitò, quod rubrum emanabit. Hos seruatò diligenter. Siquidem eximium, rarumque habebis medicamentum, ad omnes locinoris, & splenis obstructions, ubi ceteris auxilijs morbus expugnari nequeat, sed sumemes prius medicamentis attenuantibus, & alium subducentibus purgatos esse oportet. Datur locinoris diarrhæa pondere ex aqua Intubi, aut cichorii, aut Agri-monii, lientosi vero ex aqua aspleni, aut adianti, aut Tamariçi. Ad ea ea omnia mirifice præstat, ad quæ, Rubiginem & Scoriam prælare scribit Dioscorides. Ceterum ubi quis per se parare nesciat. Chymistas consulat. Rubigo ferri Latine dicta, idè σιδήρου Græcis appellatur: Arabibus, Seda alhadid: Italis, Ruggine del ferro: Germanis, Eysen rost: Gallis, Ruilleure de fer. Quæ vero Græcis στερμία σιδήρου, Latinis, Scoriam, Stercus & Recreationum ferri dicitur: Arabibus, Chab alhadid: Italis, Spuma di ferro: Germanis Schalken: Hispanis, Mozo de berrera, & Mozo de fragua.

Rubiginis, & scorie ferri conid.

Scoriam uires ex Gal.

Nomia.

Μίλμβος στυλίου.

PLUMBVM ELOTVM.

CAP. LV.

Lotura plumbi sic fit. In mortarium plumbeum aquam iniiciens, pistillo plumbeo terito, donec nigrescat aqua, & limi modo crassescat, aut lutulenta reddatur: linteò deinde colato, aquam superinfundens, quò facilis quicquid est resolutum incerni possit. hoc iterum facito usque dum satis bitu habuisse videatur. ubi confederit priore aqua effusa nouo adiciens, vt cadmia lauatò, donec nulla extet nigritia: postea in pastillis cogens reponito. Quidam scobem mundi plumbi lima quæsitam, mortario pistilloque lapideis terunt, aut manibus cum aqua paulatim adiecta fricant, donec nigrescat: mox ubi id pestum iter, effusa aqua, colligunt in pastillos, nam tritum vehementer, cerusæ simile reddit. Alii climatæ scobi modicam plumbaginem adiciunt, affirmantes ita elotum plumbum præstantius esse. Potest refrigerare, adstringere, inducere, mollire, explere caua, sistere oculorum fluxiones, & vlcera exrescentia. Sanguinem supprimit: prodest contra sedis vlcera, condylomata, & hæmorrhoides, ex rosaceo: item ad ea, quæ agrè cicatricem ducunt: & in totum spodi effectus præbet, nisi quòd non obducit crustas. Synceram plumbum astrictu, marini scorpionis, draconisque plagis auxiliatur.

Μίλμβος κακαυίνος.

PLUMBVM VSTVM.

CAP. LVII.

Vritur plumbum sic. Super quam tenuissimas plumbi laminas, si filii nouo inditas, sulphur inspargito: additisque aliis rursus laminis, interiecto semper sulphure, usque dum vase explere ris, succendito. flagrante autem plumbo, ferrea rude versato, donec perfectè redigatur in cinerem, nihilque è plumbo non usum hæserit. tum demum obstructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius sentitur. Aut climatam plumbi scobem in olla sulphure vrito. Alii laminas in sicili crudò, vt dictum est, imponunt fornacè aut foco, & circumincentes operculum, dato exili spiramento, urunt. Alii pro sulphure cerussam, aut hordeum inspargunt. Alii integras laminas imponentes, acri igne vtuntur, & rudicula ferrea continue mouent, dum in cinerem soluantur. Sed difficilis huiusmodi usfio, & si vehementius vratur, contrahit spumæ argenti colorem. Magis tamen nobis placet prima vrendi ratio. Plumbum usfum lauatur vt cadmia, & reconditur. Eisdem effectus habet, quos plumbum elotum, sed multò aciores.

Στερμία μολύβου.

RECREMENTVM PLUMBI.

CAP. LVIII.

Recrementum plumbi, quod scoriam vocant, optimu est, densum, fractu contumax, cerusam plane repræsentans, nihil plumbosè habens, quod ad lutecum colorem accedit, & viri splendorem

imitatur. Eadem quæ plumbum exustum potest, sed magis adstringit. Lavatur in in mortarii in fusa aqua, & restituta summa aquæ parte lutum colorem duxit: idque sapidum, dum recrementum absumatur. Dein ubi confederit crassamentum, aqua effusa, digeritur in pastillos.

MOLYBDOIDES. SIVE LAPIS PLUMBARIVS. CAP. LVIII.

Molybdoides lapis à plumbi similitudine dictus, respondentem recremento vim habet, & eodem modolavatur.

Scerie plumbi confid.

Plumbi abluendi, atque etiam comburendi ratio, adeò lucidè constat à Dioscoride prodita, vt operepretium non sit plura de ea referre. Vt unquam animadvertendum est, quod Dioscorici scoria vocatur, non esse plumbaginem, quæ excrementi inflar, vbi plumbum igne liquefit, ab eo secedit. Quippe quod hæc nō aliud sit, quàm purissimum plumbum, quod ignis risione, cineris specie incuit. Hæc enim in plumbarijs officinis in purissimum plumbum facile redigitur, quemadmodum & argenti spuma. Plumbi itaque scoria fit tantum in fornacibus, vbi plumbi plumbi metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuso, artifices plumbum, quod inde effluxit, in scrobiculum extra fornacem delabi sinunt. Vbi verò ad hoc calens concrevit, aqua frigida perfunditur, quousque scoriæ in fornacibus, vbi plumbi plumbi metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuso, artifices plumbum, quod inde effluxit, in scrobiculum extra fornacem delabi sinunt. Vbi verò ad hoc calens concrevit, aqua frigida perfunditur, quousque scoriæ in fornacibus, vbi plumbi plumbi metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuso, artifices plumbum, quod inde effluxit, in scrobiculum extra fornacem delabi sinunt. Vbi verò ad hoc calens concrevit, aqua frigida perfunditur, quousque scoriæ in fornacibus, vbi plumbi plumbi metallicus funditur.

Lapis plumbarii confid.

rerum cognitionem esseque, metallorum sodinas, & fornaces adire, non autem ea in pharmacopolijs querere, vbi omnia ferè metallica medicamenta spuria, & adulterij vitia reperuntur. Ceterum qui Lapidem plumbarium, siue molybdoidem hodie legitime offendat, habeo profectò neminem, ni forè fossilis quoddam caënis genus demonstrant, quod plumbum colore imitetur, qualis illa, quam vulgò vocant Marchesita distiguo: qua quædam hæc equidem molybdoidem esse non ausim affirmare, quod nullum latinis Molybdoidis historiam scriptis mandasse compererim, quàm ipse fecerit Dioscorides, qui tamen eius historiam tam paucis perscripsit, vt difficile admodum sit decernere, quinam lapis nobis legitimum molybdoidem præsentet. Etsi fortasse non aberrant, qui dicerent, plumbi lapidem ignem in fornacibus non expertum, veram esse molybdoidem. quippe quod hic colore, & pondere plumbum maximè referat. De plumbum diffusè satis differit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, vbi ita scriptum reliquit. Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam; sed & aeræam, paucam autem terræam. Igitur quod plurimum habet essentia humidæ frigore coacta, indicium tibi esto, quod vbi adnotum est igni, celeriter fundatur, stuatque. Quod verò & aeræ fit participes, hoc habet signum omnium, quæ nominis, vnicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere arguetur, si condatur in adibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita vt quæcunque illic ponatur, celeriter stum colligat. Tum etiam plumbea statuerium vincula, quibus earum pedes annectuntur, sapienterò cruisse videtur esse, & quædam adeo intumuisse, vt ex lapidibus dependenter crystalli modo. Atque hæc probabiles quædam sunt huiusmodi signa. Preparato igitur mortario, simulque pistillo, vtisque ex plumbo, insunde quælibet liquorem: itaque terito, vt & pistillus, & plumbum mortarium succum quandam recedant. Id quod ex vitroque conflabit, nullo è rei frigoris facultate, quam liquor infuserat. Licet autem & aquam, & vinum tenue aqueum, & oleum iniecerit, aut quidvis eiusmodi. At si etiam plumbum volēs refrigeratorium, oleum omphacinum sit, aut rofacinum, aut melinum, aut myrrinum. Porro si succo, qui prouenit, vti voles, optimum habebis remedium & ad phlegmicos, & ad plethoricos, aut in sede cum vlceris, aut rugis & ad eas, que in puandis, testibusque, & vberibus consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones incipientes, que aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemvis articulum decumbunt. Sed & vlceribus rebellibus vtile est. Nam & ad cancrofa eorum, vt virtutem medicamenti mirabere. Quod si celeriter multum plumbi succi colligere voles, conare in sale terere, aut quocunque certè modo aere exsalfato. Ad multa autem vtile habebis medicamentum, si adfuso refrigeratoria horum quorundam teras, cum semperuisi, cotyledonis, intybi, lactuca, chondrylis, psyllij, omphacis, portulacæ. Porro si qua horum non facit in succum soluantur, velut portulacæ, misceat illis aliorum succorum quæsiunt, velut omphacis, quin & ipse per se prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium largè plumberrimum. Quin & in laminam diductum plumbum absque alio ullo, ipsum per se abletarum sepe exercitatum in lumbis inferunt, vbi veneris formis vexantur (sicut mirum haud obscure eos refrigerans. Sed & hæc ita ex plumbo tenus facta, probè ganglio obligata: plantè ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quam hinc vel inde. Mirum ergo non est, si plumbum crematum, ac rursus ablutum refrigerantis efficitur facultatis, cum citè lotionem misce fuerit. Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad vitæ rebellis. Vbi verò lotum fuerit nullo optimo medicamentum est, & ad vlcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducendam. Conuenit & citius quæ vocant quæribus, & cancrois omnibus, & putredinosis, tum ipsum per se, tum medicamentum ad cicatricem, per dantem quibusque commisitum, quale est, quod ex cadmia conficitur. Cæterum solvendum est principio, si copiosa sit Janies, quoniam in minus terito, aut quoquoque die. Vt enim foris spongiam impono aque frigida, que si desiccata, spumam mergatur. Sed hæc iustus, quem pro insituro diximus, physicum sermonis affinitate proceit. At tempus iam est sequentia deinceps persequi, hæc enim Galenus. Plumbum elotum sit Latinis mèlissæ, & roridæ, Græcè dicitur: Italis, Piombo lanato. Plumbum vero vltimum Latinè dictum, mèlissæ & roridæ Græcè, Piombo abrasuato Italicè vocatur. Que deinde roridæ mèlissæ Græcè, Latinè Plumbi recrementum, & plumbi scoria appellatur: Italis, Spuma del piombo. Que denique mèlissæ mèlissæ Græcè, Molybdoides tenet, & plumbarius Latine nuncupatur: Italicè, Pietra piombaria.

Plumbi facultates ex Gal.

refrigeratoriæ, quippe quod hic colore, & pondere plumbum maximè referat. De plumbum diffusè satis differit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, vbi ita scriptum reliquit. Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam; sed & aeræam, paucam autem terræam. Igitur quod plurimum habet essentia humidæ frigore coacta, indicium tibi esto, quod vbi adnotum est igni, celeriter fundatur, stuatque. Quod verò & aeræ fit participes, hoc habet signum omnium, quæ nominis, vnicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere arguetur, si condatur in adibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita vt quæcunque illic ponatur, celeriter stum colligat. Tum etiam plumbea statuerium vincula, quibus earum pedes annectuntur, sapienterò cruisse videtur esse, & quædam adeo intumuisse, vt ex lapidibus dependenter crystalli modo. Atque hæc probabiles quædam sunt huiusmodi signa. Preparato igitur mortario, simulque pistillo, vtisque ex plumbo, insunde quælibet liquorem: itaque terito, vt & pistillus, & plumbum mortarium succum quandam recedant. Id quod ex vitroque conflabit, nullo è rei frigoris facultate, quam liquor infuserat. Licet autem & aquam, & vinum tenue aqueum, & oleum iniecerit, aut quidvis eiusmodi. At si etiam plumbum volēs refrigeratorium, oleum omphacinum sit, aut rofacinum, aut melinum, aut myrrinum. Porro si succo, qui prouenit, vti voles, optimum habebis remedium & ad phlegmicos, & ad plethoricos, aut in sede cum vlceris, aut rugis & ad eas, que in puandis, testibusque, & vberibus consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones incipientes, que aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemvis articulum decumbunt. Sed & vlceribus rebellibus vtile est. Nam & ad cancrofa eorum, vt virtutem medicamenti mirabere. Quod si celeriter multum plumbi succi colligere voles, conare in sale terere, aut quocunque certè modo aere exsalfato. Ad multa autem vtile habebis medicamentum, si adfuso refrigeratoria horum quorundam teras, cum semperuisi, cotyledonis, intybi, lactuca, chondrylis, psyllij, omphacis, portulacæ. Porro si qua horum non facit in succum soluantur, velut portulacæ, misceat illis aliorum succorum quæsiunt, velut omphacis, quin & ipse per se prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium largè plumberrimum. Quin & in laminam diductum plumbum absque alio ullo, ipsum per se abletarum sepe exercitatum in lumbis inferunt, vbi veneris formis vexantur (sicut mirum haud obscure eos refrigerans. Sed & hæc ita ex plumbo tenus facta, probè ganglio obligata: plantè ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quam hinc vel inde. Mirum ergo non est, si plumbum crematum, ac rursus ablutum refrigerantis efficitur facultatis, cum citè lotionem misce fuerit. Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad vitæ rebellis. Vbi verò lotum fuerit nullo optimo medicamentum est, & ad vlcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducendam. Conuenit & citius quæ vocant quæribus, & cancrois omnibus, & putredinosis, tum ipsum per se, tum medicamentum ad cicatricem, per dantem quibusque commisitum, quale est, quod ex cadmia conficitur. Cæterum solvendum est principio, si copiosa sit Janies, quoniam in minus terito, aut quoquoque die. Vt enim foris spongiam impono aque frigida, que si desiccata, spumam mergatur. Sed hæc iustus, quem pro insituro diximus, physicum sermonis affinitate proceit. At tempus iam est sequentia deinceps persequi, hæc enim Galenus. Plumbum elotum sit Latinis mèlissæ, & roridæ, Græcè dicitur: Italis, Piombo lanato. Plumbum vero vltimum Latinè dictum, mèlissæ & roridæ Græcè, Piombo abrasuato Italicè vocatur. Que deinde mèlissæ mèlissæ Græcè, Latinè Plumbi recrementum, & plumbi scoria appellatur: Italis, Spuma del piombo. Que denique mèlissæ mèlissæ Græcè, Molybdoides tenet, & plumbarius Latine nuncupatur: Italicè, Pietra piombaria.

STIBIVM. CAP. LIX.

Stimmi optimum, quod splendidissimū est, modoq; nitedularum emicat, con fractu crustosum nihil terre, aut fordidū habens sitabile, quod sibi appellant, alii playophthalmon: Vis eius adstringere, & catuus

re, meatus obstruere, refrigerare, & excrefcencia in carne cohibere, ulcera ad cicatricem perducere, fordes, & ulcera oculorum exurgare: fitur & sanguinem e cerebri membrana profluentem, & ut in uniuersum dicatur, uis uisio plumbo similis est. Priuatim, ambusta igni in pustulas erumpere non patitur, cum adipe recenti illitur. crustosae exulcerationes ad cicatricem perducit, cum cera, & exigua cera. Torretur pinista farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur cruita, exè prumque restinguitur mulieris lacte, quæ matrem peperit, ut uetere uino. Vritur etiam carbonibus succentes efflatur, quoad ignis deflagret: si enim paulo magis concremetur, plumbum fit. Lauatur ut cadmia, & as. Sunt qui ut plumbi recrementum eluant.

- 10 **S**timmis, siue Stibium, recentioribus medicis, chymistis, ac seplasiarjjs, qui Mauritanorum doctrinam sectantur, Antimonio dicitur, quod hoc nomine Serapio, & Auicenna Stibium appellauerunt. Huius sibi pluribus locis habentur in morbo Senensis agri, sed præstantissimum foditur in maritimis nostris Massano solo, ac Suanen: si quæ in comitatu Janæ & Floræ prope Silyenam oppidum. Venetas adfertur ex Germania, fornacibus prius fufum, & in massas concretum. Sunt artifices, qui campanas constant, has edere sonitum magis concinuum, magisque auribus gratum, ac sonorum, si Stibij nonnihil cæteris admisceatur metallicis, dum uero in fornace liquantur. Is etiam expetitur, qui nasa è stanno conficiunt: item ijs, qui metallica faciunt, & palium specula: ijs præterea, qui calographis characteres, & typos effingunt. Id tantum differentie esse inter plumbum, & Stibium ait Brasauolus Ferrariensis, quod plumbum nigrius uel liquefat, Stibium uero nonnquam, sed facillè teratur in puluerem. Sed eius opinione falsam esse deprehendit experimentum, quandoquidem Stibium igni admodum, perinde ac plumbum colligescit, & fluit. Cuius rei nos sæpius periculum fecimus, dum oleum nostrum ex Stibio conficeremus, quod quidem maximo successu uitimur ad contumacia, sinuofaque ulcera sananda. ad id siquidem Stibium pluries fendere oportet, ut sineuiss, puriusque reddatur. Cæterum admonitos lectores uolumus, oleum hoc nostrum è Stibio paratum, non illud esse, quod chymistæ argentum in aurum mutari fabulantur, sed aliud ab eolongè diuerjim: namque hoc nostrum ex se seipso auri fundat, quam illud chymistarum. Sed ut ad institutum nostrum reuertamur, nihil pluri uerbum uidetur asserere Stibium igne haudquaquam liquefcere. Nam cum quolibet metallo, siue ferrum sit, siue drachis, in fistula fusorio permixtum, ac celeris eliquandi præbet materiam. Quam ob causam qui ferreos, sphericosque globos bombardis immittendos è suo ferro conformant, nisi Stibium ferro admiserint, nunquam sanè (ut pro certo affirmant) id futurum facerent. Stibij mentionem fecit Plinius lib. 34. cap. 6. ubi ita scribit. In iustis argenti metallici inuenitur, ut proprie dicitur, cum spume lapis candida, nitentissimè, non tamen translucens: Stimmis appellatur, alij Stibium, alij alabastrium, alij larbason. Duo eius genera, mas, & femina, magis probant feminam. Horridior est mas, sæbrucosus, & minus ponderosus, minusque radians, & aresosior. Femina contra nitet, friabilis, fissurisque non globis debens. hæctenus Plinius. Stibij vires retulit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, his uerbis. Stimmis ad facultatem desciccam adiuuatam habet hoc medicamen adstrictionem: quamobrem & ocularibus medicinis commiscetur, & illis scilicet, quæ conseruantur in collyria quæ uocant, & siccis, quæ utique sicca collyria cognominant. hæc Galenus. Cæterum Stibium uis deiectionem fortitè præstantissimam: quamquam recentiorum nullus præter unum Theophrastum Paracelsij, hoc iterum mentio, quæ uocant auit, attamen inter antiquiores Iohannes Dioscorides, uero tantum loco de sibij deiectione facit mentionem, & dicit de agri Stij cucumere, ubi sic habet, de elaterio differens. Elaterium bilem, ac pituitam palati extrahit: optima iussu iussusque est purgatio. quod si in animo sit deiectionem moiri, adiectio salis duplo, & Stibij quod colore iussu ita: æqua erui magis uideatur catopatia dato. Hæc ille. Quare non equidem grauabor in studioferum gratiam ea hic commemorare de huius medicamenti uiribus, quæ uidi, atque etiam à medicis quibusdam fide dignis accepi. Etenim Andreas Galenus medicus Tri-dentinus, qui iandudum honoratissimè medicinam fecit Serenissimo Ferrariano Archiduci, æstusque, Dominus meus clementissimus, ex multis uigilijs magnis que laboribus, quos in studijs, & seruitium insumperat, inciderat in malam ualeitudinem, nempe in pulmonem, cordis, & uentriculi inflammationem: unde uehemens admodum sitis conquebatur, quæ nullo quidem potu extingui poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati siccitate uexabatur, ut uix loqui posset. Quin etiam cordis palpitationem patiebatur adeo magnam, ut nocte repente expergefactus putaret per cubiculum aliquem obambulare. His denique malis accesserat capitis distillatio, à qua sæpius suffocari metuebat. Porro metum mortis augebant uires, quæ tot morbis quasi hostibus obesse, facillè poterant deficere, & opprimi, ex eo presertim, quod nullus esset cibus, qui appetitum languescens mentem excitaret, atque ita uires instauraret, uel saltem conseruaret. Addeam quod os & guttur eius saporem terrem & carbonibus similem reddebant. quæ sanè omnia diète inflammationis erant indicium non obsecrum. Cum igitur uires sua per aliquot dies ita se haberent, atque in maximo uersaretur discrimine, neque ullam perciperet leuamentum suarum egritudinum ex multis medicinis factis, ad Stibium, quod Mauritanii Antimonium uocant, me ne scietis, conuenit, quamquam sæpe audierat medicamentum hoc sibi misisset commendatum fuisse à Georgio Handij medico haud uulgari, qui il lius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus Stibij in tenuissimum puluerem redacti, & rhodosacchari exiguo admixti, tria tantum grana sumpsit. atque paruo post tempore spatio sensi medicamentum illud uentriculi subuersionem moiri, ac lenem quandam calorem exciteri. Mox erupit uomitus, quod solum quædam cibi particulas reiecit, atque superiori die non cessaret. Hunc paulò post alius secutus est uomitus similis: cui successit bilis flauæ reieccio ad unciarum ferè quatuor pondus. Hæc autem omnia euenerunt horæ tantum dimidiæ spatio. Ex quibus nimirum illud quæpi tusantem, quod statim omnis uentriculi labor sedatus est. Ex eo uero quod hora post ter biliosa infernè exerecit, in quibus crassa quedam uersabant (hæc simul duorum librarum pondus eguare poterant) factum est, ut ab illa cordis palpitatione, capitis fluxione, & epiglottidis tumore statim sit liberatus. qui præterea neque situm molestiam habuit, neque cibum fastidium perpejsus est. Quamobrem is corporis salutem ipsamque uitam in tot morbis deploratam, Deo primùm, deinde huius medicamento acceptam retulit. Alium quoque Stibij intus assumpti effectum silentio non dissimulandum mihi narrat idem Georgius Handijchius, cuius superioris memini. Is enim cum esset pesilentia correptus, ob idque maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, spirandi difficultate, capitis dolore, & sinistræ uiguius abcessu, circa noctem crepusculum Stibij rhodosaccharo admixti tria grana sumpsit. atque post horæ dimidium uomitionibus reiecit magnam pituitæ, bilisque rum flauæ, tum porraceæ quantitatem, cum prospero acmodum successu. Siquidem ex uomitu (sic ille dicebat) stibium sublatum est spirandi difficultas, ac cordis tremor cessauit. Vomitus deinde subiecta est copiosa alui deieccio sine ulla egrorantis molestia. post quam reliqua pestis symptomata profus euauerunt, atque adeo breuè sit fuit integræ sanitatis restitutum. Id quod etiam alijs contingere scio, qui hoc admirabili medicamento sunt usi in ea pesilentia, quæ anno 62. & 63. in tota ferè Bœonia grassabatur. siquidem quam plures seruati sunt pesilentia affecti, qui ætatem uicacissimi nostri, & grana tantum quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principi deutoramini. Præterea Stibium opulatur quibus in

Sibij confid.

Brasauoli ex-
tractum.Sibij uires
ex Gal.Sibij uis de-
iectionis.

universum morbis, quos atra bilis excitavit, usque praesertim qui hypocondriacam orinent inflationem . e quidem uidi Pragae Bohemorum parochum, qui melancholicus factus plane despicbat, multaque stultia loquebatur. Hinc sane exhibitum fuit Stibium granorum duodecim pondos: quod paulo post copiosam atram bilem per alium eduxit, cui erant admixta ut ego, qui uidi non catus tanquam ad miraculum, restari postsum) ramenta ueluti carnis, quae magnos uarices in particulis dissectis praese ferent. namque excrementa illa sanguinem nigerrimum representabant potius, quam ullum ex alijis humoribus . Hoc utique illi tantam operam tulit, quod postera die uisus esset belle praestantiam mentis suae sanitatem recuperasse. Et quoniam is erat corpore robusto & aetate forti, ideo non est mirum, si facile & sine ulla incommodo tolerit tantam illius medicamenti quantitatem . quanquam autax nigrum testu habendus est ille, qui eam exhibuit. Naturae etiam Stibium utilissimè diturna febre consumptis, & iis qui spirandi difficultate laborant, praecipue a fibraticis. Prodest item conuulsis, comitialibus, ueterosis, reuolutis, & iis qui colidolore cruciantur . Extant quoque apud me nonnullorum Medicorum Italicorum Epistolae, quae (Deo optimo maximo duce) prodibunt in lucem, in quibus de Antonio admiranda quaedam leguntur . Extant & aliorum quoque testimonia, & praesertim illius striffissimi Comitis Octauiani Langobchi, & Viri optimi, nec unquam satis laudati Lucae Contilis Senensis. Si quidem, hie sanitates pluribus simul morbis impeditam, & quae a peruissimis medicis restitui nunquam potuit, Antonio acceptam ferit: ille uero constanter afferat, se quam plurimos Janafes, qui ferè deplorati agebant . Ceterum sunt qui afferunt Stibium sumpsum non secus humana corpora ab omnibus excrementis expurgare, atque idem reliqua omnia metalla, instrumenta, & metalla, quibus adijciunt, ab omni sordè purificat . Atqui in eius exhibitione diligenter animaduertere oportet, ut illud quod exhibetur, sit preparatum. Hanc ob causam nos hic eius parandi rationem subiiciemus. Eligito Stibium optimum, quod (ut Dioscorides tradit) sile didissimum est, modoque nitedarum emicat, cõfactu crustosum, friabile, nihil terrae, aut sordidi habens. Id primum in puluere facito: deinde in fictile uas, quod amplius sit, conijcito: tum demum carbonibus succensis ad calcinandum (ut chymifurum uerbo utar) sub dio exponito, atque interim coehleari ferreo spatula ita Myropolis appellata cõtinuè moueto. Hoc uero dum fit, fumus exhalat uentis sulphur & auripigmentum redolens, qui si ore attrahatur, crebras interdum excitat uomitiones. quapropter qui uersant, uentis terga opponunt. Versare autem assidue expedit: nam si paulisper cesses, uel comburitur Stibium, uel liquefit. Versato itaque diligerent, quousque in glebas concrecat, quas cum uideris sublatò ab igne fictili, quod cõcreuit, rursus in puluere redigito, atque eidem fictili imposuim carbonibus reddito, assidue uersato. Id quod toties repetendum est, quoties coalescentes glebae postulerint. Ita quoque tandem uersare conuenit, quoad corpuscula illa, quae emicant, splendorem suum amiserint, uapor omnis cessauerit, fetor obsoleuerit, & Stibium in calcem conuersum subalancitio cineris colore contraxerit. perfectè autem operis signum erit, si primum ardentibus inspergatur, nihilque profus fumi emittat. Post hoc sinito huiusce calcis, exempli gratia, libram mediã, chryocolle factitiã, seu nunciã. Deinde chryocollem & sibiium terito in tenuem puluerem. Mox omnia simul misce, atque in fictili furio, quo utuntur aurifices, igni uehementi admoeto: uas super laterem aut testaceum aliud, fictile hoc fundam prius collocatum, & fictili operculo cõnectum, carbonibus accensis circumdato. Veruntamen operispretium est in hoc magnum adhibere diligentiam, ne res ille comburantur. Quare tenacula ferrea sublatò cooperculi ex auricalco fabricata, qua tonsore utuntur, projicito . Quam primum enim ibi concreset in laminas, quae colore, & nitore chrysoptatis, quos hyacinthos appellat, atque etiam nonnunquam granatos referunt . Vbi autem lapillos paruos & retundos parare sit animus, guttatim & furio uase super eadem pelui sussum antimonium effundito. Ceterum chryocolle uicem felicioris successu mihi praestat sal fossile chrystalli modo pellucidum. sufficitque in tribus Antimonij uncijis semidramam addere. Verum omnes admonitos uelim difficillimè a quoquam parari posse Hyacinthinum antimonium, etiam peritissimò chymice artis magistro, nisi prius ab altero parari diligerent insperxerit. quum non semper ijs etiam succedat pellucidum, qui sepe ac sepius illud tamen pondus in robur floribus nonnihil augeri potest. Stibium ita preparatum commodissimè adijciunt: quibus quidem saccharo, cui etiam mastiches modicum adijciunt . Atque haec tenus de Stibij non uulgaris efficacia ac preparatione . quae eadem omnia (ut ingenue fatear) in primis deinde Andreæ Gallo uiro clarissimo, cuius supra mentionem feci, Stibium quod Latinis, στυβις Graecis uocatur: Arabibus, Atimad, seu Atimad: Italis, Stibio, & Antimonio: Germanis, Spysse glaz, & Robpsse glaz: Hispanis, Piedra de alcohol.

Nomina.

Maſſa aut

MOLYBDAENA, SEV PLUMBAGO. CAP. LX.

Molybdæna optima est flaua, argenteæ spumæ æmula, modicè splendens, cum teritur rufa, cõcta cū oleo icneris colorum trahit. Vitiola est, quæ aerem, aut colorem plumbeum refert. Gignitur ex auro, & argento. Est etiam quædam fossilis, ad Sebastiam, & Corycum inuenta. Quo in genere probatur, quæ lapidosa non fit, aut recrementosa, sed nitens, & flaua. Vim habet spumæ argenti, aut recrementum plumbi similem. Vritur, lauatque eodem modo. Misceitur conuenientissimè medicamentis, quæ lyparas nocent, atque emplastris minimè mordentibus. Carnem recreat, & ulcera ad cicatricem perducit: glutinantibus tamen medicamentis, aut abstergentibus non conuenit.

Molybdæna confid.

Molybdæna, ut Dioscorides testatur reliquit, factitia est, & fossilis. Factitia fit in fornacibus, ubi auri, et argenti metallum funditur. quandoquidem ubi auri, uel argenti uena, siue materia plumbi, tantum sibi admixtum non habet, quantum ad eius liqationem molendam satis esset, qui operi presunt, aut lapidem, a quo plumbum elicitur, aut plumbum ipsum super additum, quod tamen ignem sui partem cum admixtis metallis coit, partem uero argenti spumæ modo fornacis folio coheret, & in molybdænam uertitur. Hoc itaque cum probè nouisset Plinius, libro 34. cap. 16. de hac Molybdæna differunt ijs uerbis. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim è sua pronent uena, nec quicquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, missisque uenis constat. Eius, qui primus fuit in fornacibus liquor, syncerum appellatur plumbum: qui secundus, argentum: qui remansit in argenti spumæ, quæ Graecis lithargyri dicitur. haecenus Plinius. quamobrem facile afferere ausim, nil aliud esse Molybdænam, inde non ab lithargyri speciem, quæ postquam è fornace fluxerit metalla, in ipsius fornacis fundo concreta, perustaque residet. Primum scilicet fossilis nascitur, nil aliud sanè fuerit, meo iudicio, quam metallicus ille lapis, qui plumbum, & argentum simul conuero scintillans cernatur, atque nitorem praese ferens, pro uarijs, ac diuersis terræ uaporibus, qui in metallicis lapidibus feruntur. Quod autem eiusmodi sit Molybdæna fossilis, testis est Plinius libro 34. cap. 18. ubi sic inquit. Est & Molybdæna, quam

alibi

alibi galenam uocauimus, plumbi, & argenti uena communis. Et libro 33. cap. 6. ita scribit. Argenti metallum terra est, alia rufa, alia cinerea. Excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cum uena plumbi, quam galenam uocant. hoc Plinius. Ceterum palmam est, molybdenam factitiam nihil a lithargyro differre. Hoc non latuisse Galenum, eius uerba declarant libro 9. simplicium medicamentorum, dum ait. Molybdæna similem lithargyro uim possidet, tantum à media temperie ad frigidum simplicium quid recedens. Sed nec abstergentis facultatis est participes. Vtraque autem hæc medicamina liquari possunt: ac non ut lapides, & cadmia, & arena liquationem respiciunt, sed celerimè liquantur, ubi oleo addito nonnihil acciti est: liquantur tamen etiam admixta aqua, sed diutissima coctione. Porro ceu in Cypro cadmiam, que in montibus, & riuis nascitur accipiebam, que & ipsa lapidis, ut dixi, species est: ad eundem modum molybdenam multam, cum alijs proiectam lapidibus confixi in uia, que ad Ergasteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergasteria pagus quidam, in quo & metalla sunt inter Cyzicum, & Pergamum quadringentis, & quadraginta stadijs distans a Pergamo. Molibdena sic Græcè, ut etiam Molibdena Latine dicitur: Italianè, Piombagine.

Molybdenæ
ures ex Gal.

Nomina.

Αργύρεα σκωρία.

ARGENTI RECREMENTVM.

CAP. LXI.

Recrementum argenti, quod scoriam uocant, aut helcysina, aut encauma, molybdæna uim habet. quare emplastris, quas phæzas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, ut pote cum adstringat, extrahat que.

Complures argenti scorie acerui, quam uulgo Loppa uocant artifices, extra fornacum domos uisuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Lanisum, & in comitatu Tiroliensi, ubi perpetuo argenti metallum in fornacibus uritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi scoriam differentes. Facie hæc utrumque, quod Veneti ab inditis quibusdam uulgo Smalto dicunt, adeo refert, ut perdifficile sit alterum ab altera dignoscere. Varijs hæc coloribus conficitur, pro admixtorum (opinor) sossilium uarietate. nigricat tamen cum plumbum, & quibusdam excavatur lineis cum ceruleis, tum etiam uiridibus. Nec deest etiam que uiridi tantum, & que solum ceruleo spectetur colore. Huic uires reddidit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, his uerbis. Argenti scoriam proprie helcysinam appellant. Emplastris quibusdam rescicatorum facultatis commiscetur: Quod Latine Argenti recrementum, Græcis ἀργύρεα σκωρία uocatur: Italis, Scoria dell'argento.

Argenti scorie
confid.

Vires ex Gal.

Nomina.

Αἰθήρη.

SPUMA ARGENTI

CAP. LXII.

Spuma argenti quædam gignitur ex arena, quam molybditin uocant, in fornacibus confata, donec perfectè igni incandescat: altera ex argento: tertia ex plumbo. Probatissima est Attica: secunda Hispaniensis: hæc sequitur, quæ fit Dicæarchia, idest Puroolis, Baijs, in Campania, & Sicilia, plurima enim hæc locis è flagrantibus laminis plumbeis gignitur. Quæ flauo colore splendet, chrysitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia, argyritis: quæ ex argento, calabritis. Vis autem adstringere, mollire, explerè cana, excrecentia in carne reprimere, ad cicatricem ducere, refrigerare, & occludere. Vritur argenti spuma, confractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ superpositis: ita accensa folliibus, ut conflaret, abstergitur insidens spurcicia, & reconditur. Aliqui ter aceto, aut uino resinguntur, rursus urunt, & eadem profectui, reponunt. Lauatur ur cadmia. Vt argyritis nominata, aut, si defideretur, alteri candor detur, ea in partes magnitudine fabarum confracta, chœnicis Atticæ mensura, fistili nouo superflua aqua, addito candidi tritici pari pondere, priuatim que pugillo hordei, linteolo puro, raro, ansulis uasis alligato, coquitur, donec hordeum fractum dissiliat. deinde omnia in nouum craterem oris ampli transfunduntur: triticum abijcitur, spuma argenti uehementer manibus africanando, infusa aqua lauatur, afficcata que in Thebaico mortario teritur, affusa feruente aqua, donec soluta fatiscat. Excolata aqua, iterum tota die teritur, & uel per infusa calida aqua finitur: mane colis excoquitur, aliâ infunditur, atque ter die excolatur. Id septem diebus fieri solet: postea additur ad singulas minas spumæ argenti, quinis salis fossilis drachmis, infusa que calida aqua, ter die teritur, & addita aqua excolatur: cum que in balneari, caedta infusa, idem facito, dum nullam profus salledinem respiciat. deum ardentissimo sole siccata, elicto prius humore reconditur. Sin minus mina spumæ argyritis diligenter teritur, addito fale fossili trito, triplicato pondere, in fistile nouum conijcitur, aqua infundi ritur, ita ut supereminet: mouetur quotidie mane et uesper, aqua que superinfunditur, priore nequaquam effusa. hoc fit tringinta diebus: nanque nisi moueatur, crassescit usque ad duritiem testæ. Post hæc effusa leniter muria, in Thebaico mortario spuma argenti teritur, coniecta que in fistile aqua continens, manibus diligenter agitur, mutata subinde aqua, donec nullum saluginis indicium præberet. deinde quod ex argenti spuma candidum apparet, in uas aliud transferatur, & redactum in passillos, plumbæ pyxide conditur. Alij spumam argenti in fabarum magnitudine confractam, in uentre fuillo crudo ex aqua coquunt, dum uiscus eliquescens contabescat, exemptam que; cum fale pari terunt, & ut supra dictum est lauant. Sunt qui salis libram unam, & spumæ argenti tantundem, in sole terant, aqua continua mutata, dum candor ei detur. Alia ratio. Sumito quantam uis argenti spumam: ubi lana candida in uolueris, fistili nouo indita aqua, cum pugillo fabarum recentium, repurgatarum que decoquitur: cum que fabæ disrupæ descendent, lana que non denigretur, exemptam argenti spumam, & altera lana in uolutam, inter uos coquito, cyathum aquæ, & parem fabarum modum adijcens. eadem teritur, que sit præfacto in summa tantisper, dum lana iam non inficiatur. Insuper transfundens in mortariu, ad singulas salis fossili libras, adijcitur octogenas spumæ argenti drachmas Atticæ, & terito: intermittenque nitri quam albilissimi cum aqua diluti drachmas quadraginta septem indiro: iterum terito, donec fatis candoris contraxisse uideatur. Ita autem fundens eam ex alio in fistile oris ampli, adiecta largiore aqua, ubi considere desierit, colato: tum nouam superadijcens aquam, manibus probe ueriat, finito ut considat, ac rursus per colum trajcico. Alternis eadem profequere, dum pura aqua, dulcisque effluat, & nullam salledinem præ se ferat. Postremò in fistile nouum translata, colato sensim omni humore, soli quadraginta diebus sub Caniculæ: quæ expōnito, & siccata utitor. Et lotam autè constat

constat ad oculorum collyria professe, & ad cicatricum sceditates tollendas, ad rugosas facies, & cicatricofas, laceratasque, & macularum plenas.

Spume argenti
conclid.

Fit plerumque Argenti spuma, quam Græci lithargyrum vocant, ea inquam, cuius hodie apud seplafarios est usus, in metallorum fornicibus, ubi repurgatur argentum, & plumbo argenti recrementis admisto. Siquidem cum artifices argenti massam à sua vena defixam à commixtis metallis, nempe plumbi, sœpeque repurgare volunt, in altum & cinere suo more parantur, plumbi multum concitent, adeo ut vi subditi ignis colliquatum, balnei speciem referat. In hoc deum argenti repurgandum immittunt, quod plerumque (ut diximus) aut plumbum, aut as habet admixtum. Dum autem hac perficiunt, usum plumbum in liquefactione metallorum superficie, ignium vi folium statu continuè excitata, olei modo superat. At quod tandem postquam as, aut plumbum, quod prius argento fuerat admixtum, in se contraxit, eorundem folium statu ad cinerem alium oras pedetentim expellitur. Hoc cum vident artifices, alium in lacis secant, labique sinunt in humum: fitque hoc modo lithargyrum, cœctionis diuturnitate, & metallorum aliorum missione, ea forma concepta. Huic, postquam refixit, & quandoque aureus, quandoque argenteus emicat splendor. Quo factum est, ut hunc argenteum, illum aureum passim seplafarios ac medicos dicatur, omnino existimantes, alterum ex auro, alterum ex argento constari. Ceterum coloris huius varietatem lithargyrum haudquaquam ex auri, vel argenti spuma contrahit, sed quòd plus, minusve aerei vaporis ab argento detracti, intra se receperit. Si quidem (ut ego plures experientia comperi, & ipsi quoque testantur artifices) argentum depurandum si plurimum sulis aris continet, huius & plumbi missione, lithargyrum aureus redditur: si minus, argenteus efficitur. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud esse lithargyrum, quam plumbum aris vel argenti vaporibus commixtum. Non itaque temerè prodidit Dioscorides fieri argenti spumam, aut ex arena, quam molybdium vocant, aut ex argenteo, aut ex plumbi. Cui subscribit Plinius libro 30. cap. 6. Meminit argenti spuma Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, sic de eius viribus scribens. Lithargyrum defecit quidem, velut alia omnia metallica, lapidea, terrenaque medicamenta, verum omnium id efficit moderatissime: & secundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio est, neque manifestè exalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adstringenti, & abspergendique facultas ei inest. quæmber inferior est & sarcothis medicamentis, que mediocriter extenuandi & spondimus, & contrahentibus, atque adstringentibus. Ceterum ad intertrigines femorum vitilis medela est: quandoquidem vitri usque iam dicte sanulatis leniter est particeps. Iure itaque medij ocinici in metallicis habeatur. Proinde ea frequenter vitrum ex materia ipsa miscentes, que valentem facultatem continent, sue adstringentem, vel aliud quippiam efficiunt, sicut in liquecentibus ad plerique medicamenta ceram adhibere, quia scilicet & ipsa quodammodo mediam tenet eorum, que valentem facultatem possident. Ad hoc vas sic Græci, ut Lithargyrum item & Spuma argenti Latine dicitur: Arabicè, Martech, sive Merdajengi: Italicè, Spuma d'argento: Germanicè, Glet: Hispanicè, Almartaga, 30
Lithargyrum
vires ex Gal.

Nomina.

Lithargyrum, & Yezes de oro.

¶ 1111109.

CERVSSA.

CAP. LXIII.

Cerussa fit hoc modo. infuso in vtrumque oris lati, aut fistule labellum quàm acerrimo aceto, laminam plumbam supra fistulæ spiraculum, subiecta prius arundine tegete, firmato superiectisque velaminibus, ne halitus exiret acetum, ubi resoluta fuerit, defluensque deciderit, humorem putrum tili mola teri, aut aliâs tritum cribrari. postea quod superest duri, in tenues partes redigendum scribrandumque. vicissim eadem tertio, quartoque facienda. Melior, quæ partes redigendum scribamentis oculorum assumenda. Secundum locum tenet sequens, & reliquæ sui ordine. Nec degeat, inditioque operculo circumnidentes dimittit. Post dies decem laxato obturamento visum: cumque resoluta materia fuerit, reliqua, ut supra diximus, exequuntur. Si autem quis in pastillos velit digere, acetum acuti subacta, diuisurum in pastillos, qui in sole siccantur. Acitate tamen supra dictum opus obendum est: ita enim candida, atque efficax redditur. Quinetiam hyeme paratur, viceis supra furios, balnea, aut fornaces impositis: ascendens enim calor idem, quod sol præstat. Laudatissimam feri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacedæmone: proximam Puteolis. Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fistili nouo, maximè Attico, tritam cerusam imponito, & assidue versato: cum cinerum colorem traxit, eximens refrigerato, & vitior: Est & aliud vrendi genus. Trita patinis rotis supra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colorem similis sandaracha fiat, extracta que ad visum ministratur. Quæ verò ita parata est, Sandyx à quibusdam dicitur. Laatur cerussa eadem modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere, extenuareque: in super excrecentia leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Misceatur ceratis, & emplastris, quæ liparæ vocantur, pastillisque. Est autem lethalis eius potus.

Cerussa, & sandycis consideratio.

Cerussa vires ex Gal.

Cerussa medicamentum est omnibus notum. Facilita tamen res est. Venetijs plurima conficitur, sicuti & in alijs compluribus Italiæ locis: quod non solum in medicamentorum usus expectatur seplafarijs, ac medicis: sed etiam pictoribus, qui ea frequenter in suis operibus videntur. Paratur ex cerussa (ut Dioscorides inquit) Sandyx, quod officina Serapionem secte minimum appellant, non autem Sandaracha, aut pigmenti genus, ut libro de compositione medicamentorum existimat Ptolemy. Siquidem Sandaracha, ut suo loco dicitur, sulis res est non autem facilita. Cerussa meminit Gal. lib. 9. de simpl. med. facultatibus, ita scribens. Pimymythum, id est Cerussa, & hoc medicamen testimonium praber modo dictæ facultate refrigerationis: facultatis erugini dissimillime, tamen & illa conficitur aceto as dissolvente. Porro cerussa adusta in Sandyx, Sandycem: & sandaracham maximè inter se facultatibus pugrare, hec nanq; Galeni, & Dioscoridis testimonio asserenti quam carnem exurit, & crustas sua vehementi vridine, ac caliditate, morsusque violento excitat: illa verò nulla sui parte exal facit, sed potius refrigerat. Id quod in nigari officinarum minio facile deprehenditur. Sandycis meminisse videtur Vergilius in Bucolicis, dum his versibus cecinit.

Ipse sed in pratis aries iam suave rubenti

Murice, iam croceo mutavit velleria luto.

Sponte sua Sandyx pascentes vestiget agnos.

haecenus poeta. Cersussa, quae ita Latinis, Ἀραιάδιον Graecis appellatur: Arabibus, Affidegi, seu Affidagi: Italis, Cersusa: Germanis, Bley vneitz: Hispanis, Almayalde, & Blanquet: Gallis, Cersuse. Quae verò αραίδιον Graece, Sandyx item Latine vocatur: Arabibus Affrengi, Sarebon, Sandicon, Sandax, Syrengi, sine Serengi: Italicè, Sandice: Fulgus, Minio.

Nomina.

Χρυσοκόλλα

CHRYSOCOLLA.

CAP. LXIII.

10

Chrysocolla laudatissima Armeniaca, colorem porri quàm simillimè reddens. Secundum locum sibi vendicat Macedonica: & proximum Cypria, quo in genere praefertur pura, damnata, quae terram, aut calculos collegerit. Ratio lauandi haec est. Tusam infusa aqua, mortario expassa manu ad pilam uehementer fricatur, & ita itum quàm confederit, colato. Alteram infundens aquam, rursus terito. haec uicissim proficere, donec pura, sinceraque speñetur, dein siccato in sole, & ad usum resum condito. Quòd si urere uolueris, ex ea terens quod satis esse uidebitur, patinis supra carbones adposito: & alia facito, quae supra diximus. Dos chrysocollae ad purgandas cicatrices: excrescentem carnem coerces, adstringit, purgat, ex calcifacit, & modicè corpus mordendo exest. Inter medicamentata intelligitur, quae uomitiones concitant, & necem inferre possunt.

20

Chrysocolla, ut Plinius est auctor lib. 33. ca. 5. naturalis historia, humor est in puteis, per uenam auri destuens, crasse sentente limo rigoribus hybernis, usque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in aerijs metallis, & proximum in argentarijs ferri competentem est. Inuenitur & in plumaribus, uilius etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura, & multum infra naturalem illam, immixtis in uenam aquis leuiter hyeme tota, usque in Iunium mensem. Dein siccatis in Iunio, & Iulio: ut planè intelligatur nil aliud chrysocolla, quàm uena putris. Natua diuitia maxime distat, luteam uocat. & tamen illa quoque herba, quam luteam uocant, tingitur. Natura est, quae limo lancae ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro seceritur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribatur. Quocirca non transieat, reperitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinis digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluatur. Acrursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturque.

Chrysocollae historia.

30

seplastari, quemadmodum auriferis, Chrysocollam, uulgo Borrace uocant, Mauritanos secuti: cum tamen pauca admodum in officinis reperitur, quae syncersissima dici possit, & quae colore sit uiridi, porraceoque, ut Dioscorides inquit, & praestantissima exposcit. Siquidem submirgicit haec, nec ulla ex parte uirescit. Quae saturato colore uiret (ut mea fert opinio) in aerijs tantum metallis fuditur: quae nigricat, in plumbeis, in argenteis: & quae pallescit, in aereis. Unde mihi facile persuasum est, Chrysocollam sibi uerum colorem uendicare, pro metallorum, in quibus fodiuntur, ratione. Porro facultate ex alumine rubeo, sale nitro, ac etiam alijs quibusdam admixtis, copia non deficit. Idcirco auriferes, qui ea ad aurum ferruminandum frequentissime utuntur, ipsam magna quidem diligentia seligunt: quanquam & ipsi plerumque decipiuntur: tanta in omnibus est impostorinum astutia. Praesertim auro ferruminando illam, quae lutea est: tamen si in medicamentorum usus praestantior sit uiridis. Fit etiamnum chrysocolla (ut Dioscorides prodidit libro secundo in uiride mentione esse puerorum uirina in aere mortario, pistillo item aere sub calenti sole tandiu ducta, ut, uinguenti modo crasse fiat.

40

Quod pariter literis memoratè mandauit Galenus libro 9. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chrysocolla, & hoc medicamentum ex ijs est, quae carnem liquant, non tamen ualenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente, desiccanteque. Igitur quidam id mouent, quod in metallis inuenitur, ita nominant; alij uero id, quòd in aere mortario, pistilloque aere, ex ueri uirina praeparatur: id quod quidam inter argurinum differentias numerant: Satis uero est ipsum praeparare tempore aestiuo, aut certe aere profusim calido, uirinam in mortario terentes. Praestat autem es, ex quo mortarium pistilloque conficias, rubrum sit. Nam quo es tenerius fuerit, eo plus circumagendo pistillo deturitur. Hoc medicamentum apertissimum est uicibus contumacibus, tum per se, tum alijs mislum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quòd quanto plus quàm Chrysocolla metallica desiccet, minusque mordicat, tanto etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen Chrysocollam si ueras, multò tenuiorem efficies. Ut Graecis ἄραιον Nomina. uocata etiam Latinis Chrysocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tinciar, Italis, Chrysocolla: Germanis, Borrass:

Chrysocollae uires ex Gal.

50

Hispanis, Atinciar, & Borrax.

Αβος Λαπίνας

LAPIS ARMENIVS.

CAP. LXV.

Armenius lapis praefertur leuis, colore caeruleo, perquam aquabilis: calculo carens, friabilis. Eadem, quae chrysocolla praestat, sed inefficacius. Quinciam usum habet ad pilos in palpebris alendos.

60

Armenia, ut lib. 15. cap. 6. testatur reliquit Plinius, lapidem mittit, qui eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chrysocollae modo infectus: optimusque est, quòd maxime uiride est, communicato colore cum caeruleo: Plinio est in eius soliditate, sed est in eo arenositas quedam: & quandoque utuntur eo pictores loco azuli, & est lenis tactus. Ex horum sane uerbi perspicuum fit, lapidem Armenium colore esse uiridi, ad caeruleum inclinante. Talis autem esse comprobatur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germaniae locis foditur: & de quo colorem illum ad pictorem usum parant, quem uulgo uocant verde azurro, ac si diceret uiride castum, uel uiride caeruleum. Naque is colore chrysocollam refert, sed duritie praecellit. Quamobrem crediderim ego, eos non longè abesse à ueritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenere esse, quem Armenia mittit. Siquidem patrium Armenij nomen genus non immutat, neque etiam obstat, quis & in alijs regionibus, lapis hic gigni possit. Quippe Phrygijs lapis à Phrygia regione dicitur optimus in Cappadocia foditur, ut Dioscorides est auctor. Id quòd facile ostendit, Armenium praeter Armeniam, alias quoque regiones gignere posse. Nec refert, quòd scripserit Manardus Ferrariensis libro 3. epistola 3. Armenium lapidem hodie non facile inueniri posse. Quamquidem cum ceru sciam, multa in officinis ferè omnibus deesse medicamenta, eaq; p. a. serins, quae ex metallorum fo-

Armenij lapidis confid.

admis expe-

ditis expetuntur, quæ tamen pro natali solo, ubi proveniunt, copiosa reperitur, mirum certe non fuerit, si Armenio etiam la-
 pide careant septentrionaliter. Hac itaque ratione ductus, haudquaquam dubitaverim affirmare, quin & licet in Germania metallis
 proveniunt, in Armeniæ lapidis genere legitime recenseri queat. quemadmodum in Gagatis, Phrygijs, & affluque genere nobis re-
 cipitur, qui alibi, quam in Gage fluvio, in Phrygijs, & Assio inveniuntur. præsertim cum notis omnibus ac viribus Armenio
 per omnia similis sit habeatur. Notis quidem, quod summe ureat, & ad casium colorem proxime accedat. Vires autem, quod
 (ut æquidem testari possum) atra bile uexatis maxime confert, ijs uomitum, & alium cinis. Porro seipsum (ut omnibus constat)
 non modo multis destituitur fossitibus medicamentis, sed continue alterum alterius loco supponit: nempe cadmium pompho-
 lygis loco, spody uice complura antipodij, & pro flore avis vasilem argurigenem substituent: cum tamen & pompholyx, & spodium,
 & flos avis copiosa legitimeque reperiantur omnibus in fornacibus, ubi argentum, & sunt funduntur. Nam ex hoc, quod in offi-
 cinis non reperitur. Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quod hæc omnia suis in fodi-
 nis fornacibusque non habentur. Tractat mirum in modum. Armenius lapis (est) id Galeno, Paulo, aliisque veteribus incogni-
 tum existimatur) ad atram bilem deiciendam, ut testis est Alexander Trallianus clarissimus autor, libro primo capite de me-
 lancholia, ubi sic inquit. Quod si hiera data melancholie imaginationes nihilominus infestare uideantur, tunc sine ulla cuncta-
 tione lapidem Armenicum dare festinato. Noni enim ex veteribus antiquiores ad ueratum album propere esse, ubi efficitur
 ab alij purgationibus nihil penè immitti consueverunt. Verum ego lapidem Armenicum uerato albo præfero, atque licet uti
 tamen ipso ex perientia cognoscere, quomodo præterquam efficaciter, etiam sine molestia, & periculo purget. quorum nihil album
 ueratum habere nouimus. Si igitur res postulat, non modo infra per album, sed etiam per uomitum purgationem ferri, lapidem
 illorum exhibere conuenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulo amplius, minus, pro mirum simul, et
 cepis humoris noxi ratione. At si æger purgatione per uomitum non admodum indigere uideatur, sed per mirum uentri totum
 uitiosum humorem exire conducit, tunc lapidem eluere oportet usque ad duodenas (ut nunc legitur quinquagenas) uices. Vires
 enim sic ferretur, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapidis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigri
 terrestis æque humorem uacuabit, ut paucis præteritis diebus adiumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex
 eo scrupulis quinque, aut sex, ut plurimum ex aqua tepida, semper ex cognatis dictis coniectione deprehendens an plus, minus
 exhibere debeas. Quod si æger etiam ibi adhuc requirere suspiceris, cum fiducia rursus exhibeto. neque enim calorem habet,
 aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amarum, & uenenosam qualitatem, ut æger ideo medicamentis
 libere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum sumere aduersetur (multi enim in totum non sustinent
 liquidum medicamentum assumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si uero libet, etiam picre aliquam insignem partem
 admisceto, aut etiam ex alijs quibusdam, que purgationem magis prouocant, & non reuoluntur. Ne autem is, qui parare uelit ha-
 rum confectioem, inquirendo labore, usum mihi esse: ea de causa etiam horum compositionem memini. Hæc autem uires in hunc
 modum. Pira semuncia, epithymi semunciam, agarici scrupuli quatuor, scamoneie uncia, geryophyllorum grana uiginti.

Armenij lapi-
 dis uires
 ex Alexandro.

Vires eiusde
 ex Acto.

Nomina.

Κυαυός λίθος.

COERULEVS LAPIS.

CAP. LXVI.

Coerulei origo ex arenariis metallis in Cypro. copiosior ex arena litorali secundum quosdam subca-
 uatos specus maris inuenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebriatus. Vritur ut chalcitis. laua-
 tur ut cadmia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem, crustas gignit, & exulcerat.

Coerulei lapi-
 dis consilid.

Coeruleum officine Auicennæ doctrinam secutus, lapidem Azuli, uel Lazuli uocat. Probatissimus, qui scintillis aureis emi-
 cat. Lapis hic (si fallor) cum Armenio non obscuram habet cognationem, quod non modo utriusque simul in ipsam pro-
 ueniunt metallis, promiscueque oriuntur: sed quod etiam ipsam serè uerbis præditi sunt ad atram bilem deiciendam, quo factum
 est, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero in ipsissime confundunt. Ceterum quoniam tradidit Auicenna, cui sub scri-
 bitur Meses, coeruleum sine utroque nomine utar). Azulum septica, ac putrefaciens esse facultatis, non desunt et recentiori-
 bus, qui eum deestent, quemadmodum & catapotia, que ad atrabiliaris affectus ex lapide ipso coeruleo passim in pharmaco-
 polijs parantur: eorum numero est Fuchsius medicus nostræ ætatis celebris, in suis paradoxis. Verum quoniam confusus est satis
 de Coeruleo, & Armenio scripturae ueritatem Mauritaniam; non tamen obstat, quin y bilem atram pellere queant. Id quod priores ue-
 tereque Graeci, uel ignorauerunt, uel silentio dissimularunt. Porro Galenus, etsi non expliciter coeruleum atrabiliaris hu-
 morentum, quia Graecis incognita fuisse uidentur, diligentissimi fuerit indagator, inuenere tandem factio pluries periculo, coe-
 ruleum atram bilem peculiariter deducere. Sed sit in præcedenti capite expressum est) usque ad Alexandri ætatem et ueteribus
 nemo nouerat Armenium in deprehenda, citra noxam, atra bile facultatem habere albo uerato parem, mirum quidem non fue-
 rit, si

10

20

30

40

50

60

rit. si etiã longo pōsti tēpore, id scripserint. Arabes, uel q. ab eo fortasse accepit, uel q. ex ipso id facultatis Armenio inesse adinuerunt. Præterea cum Armenii, & Cærulei non n. o. d. in ijsdē proueniāt metallis (ut in pluribus Germania locis nos ipsi uidimus) sed simul, proueniunt; oriuntur, adeo ut Cærulei fructum. Armenii non medicū contineat, sicut & conuerso, rectē quāz existimari potest, pari serē facultate, uel non admodū diffari hosce lapides esse præditos. Inne itaq; sit, ut mihi placet Mauritanii à Fuchij, & aliorum calumnia uindicandi uideatur. Quippe cum cernerent naturam hos lapides proueniē, indistinctē; pro gignere, quid aliud nisi ipsam imitari, eorum hūiorum & facultatem inuiserenter tradidit unū? cum pro certo ex his existiman dum sit, nullū esse Armenium, quāz cærulei materiam, nondum à calore in terra uisceribus ad summum perfectēque coctam, quemadmodum chalcitis, nisi fori nul aliud esse credatur, quāz chalcanti materiam. Hæc igitur cum accuratē uerpēndisset clarissimus Menardus Ferrariensis, ubi in simplicia medicamenta à Mesue conscripta diligentissimē adnotant, eorū

Mauritanorū tucla.

10 sententiam reuellit, quē cærulei usum (ua tantum ducti opinione tam acriter utuperant, his uerbis. Cæruleo Græci nullam uim deiectionam adscribunt, sed uidentur hie uires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim utraque confundunt. Sceptis quidem, & Aueroes sub lazuli nomine de Armenio tractantes, Auicenna de Azulo scribens, serē ei omnes uires attribuit, quæ Græci utriusq. De Armenio uerò ea scribit, quæ Græci solum addens, quod atram bilem magis purgat, quāz cyaneis. Quæ omnia licet certa sint, non tamen ego his accesserim, qui non secus ac perniciōsissimum uenenum hunc feruidant. Experientia enim certa scio, quod si bene abluatur, nullum uimiat, & uel nihil, uel parum lædit. hæc ille. In cuius certē sententiam uisusque medicus facile denegat, qui potius rationalis sit, quāz pertinax. Nam etsi dixerit, Auicenna cæruleum exedentis esse facultatis, hoc quidem non impedit, quin huiusmodi atram bilem decere possit absque noxa, si diligenter fuerit ablutum, quāz doquidem eius peracuta septicaque facultas pluribus locis uibus ab eo facile tollitur. Præfertur in hunc certē quod aureis maculis pellucet, nanque id, quod seplasis abundat, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillus, tum ingrobulis,

20 habetur. Memini me ad nouelles tana cris, quāz argenti fodinas accessisse, in quibus & cærulei, & Armenii in aceros congesti plurimum uidi: attamen nullum mihi in qz locis cæruleum reperiunt, quod aureis fulgēt scintillis, ex quōd non proueniat hoc nisi tantum in auri fodinis. Idcirco cæruleus ille color, qui uulgo nobis dicitur, AZZURO dicitur: rino, ab omnibus ualē magno gignatur pretio. Fit enim is ex cæruleo lapide, qui tantum in auri metallis in orientaliōibus regionibus s. foditur, omnium præstantissimus. De illo autem, qui ex arena in maris litibus inuenta conficitur, quid plura dicam non habeo, quāz scripserint Dioscorides, & Plinius. Cærulei uires retulit Galenus lib. 9. simplicium medicamentorum, sic inquires. C. 3. anos medicamentum acris facultate est, tum detrahendi, quāz. hæc uirtus uocant, tum digerendi, potentiore quāz cinnabari. in eisdē quoque ei nonnulla adscribit. hæc Galeni uerba. Quæ sanē uel non legisse, uel non animaduerisse Menardus ex deprel. uenit, quod cæruleo Græcos nullam uim deiectionam tribuisse scriptum reliquerit. Κωας λβος sic Græcè, Latine uerò Cæruleus lapis uocatur: Arabicè, Ager alexaard, Lazuard, seu Azul: officinis, Lapis zuli: Italicè, Tierra cærulea: Germanicè, & Laſaur stein: Nomina.

Cærulei uires ex Gal.

INDICVM.

INDICVM.

CAP. LXVII.

INDICI duo genera, unum sua sponte nascitur, tanquam spuma, germinatione Indici arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officina: & est spuma purpurea innatas cortinis, quam detrahant artifices sicant. Optimum existimatur, quod cærulei speciem præbet, succum suum forbet, & laue. Inter medicamenta est, quæ leuiter adstringunt, & inflammationes, tumoresque rumpunt. purgat, & reprimit ulcera.

40 INDICUS color, quod hodie pictiores vtuntur, tamen si in seplasis ubique uenalis habeatur; sit tamen in seplasia eius gla sit recremento, & spuma, cum lane glasio ipso inficiuntur. Quod autem sponte nascitur tanquam spuma germinatione arundinibus exiens, quod sciam, ad nos non defertur. Plinius lib. 35. cap. 6. factitium indicū in purpurarijs officinis fieri ait, ex purpurea spuma cortinis innatante. Quam in re Dioscoridis uerba non rectē accepisse uidetur Plinius. Siquidem auctor non ex purpurarum spuma fieri Indicum scribit, sed ex purpurea spuma (talis etenim est que ex istide prouenit) innatante cortinis in infectorijs officinis. Nulla nanque, quod mihi compertum sit, ex purpurarum sanguine, quod regum uesies olim tingebantur, spuma præferbatur. Quod Græci Ινδικόν, Latini quoque Indicum uocant: Itali, Indico.

Indici cōd.

Nomina.

OCHRA.

OCHRA.

CAP. LXVIII.

50 OCHRAM leuissimam, & omnino luteam eligere oportet, saturatam, non lapidosam, friabilem, natione Atticam. Virtus hæc, & lauatur cædmiæ modo. Vis eius adstringere, erodere, collectiones, & tubercula dissipare. Excrecentia in carne reprimit, caua cum cerato explet, & articularum tofos comminuit.

Ochra fossilis, quæ pictiores vtuntur, cur legitima non sit, quid obstat non uideo: quanquam hæc (quod sciam) ex Athenis lazarissimam non adferatur, quemadmodum nec Virtus tempore, qui ochra Atticæ usum in Italia im exoleuisse scribit. Est itaque Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum causas perscrutantur, arte etiam ochram ex plumbo ipso faciunt, quæ coloris nitore fossilitam superat. Præstantissimam ochram non longè à Tridento effusiam, misit ad me hoc anno Martinus Guidontinus Tridentinus, seplasiarius harum rerum diligens inquisitor, quæ nullam hæctenus uicinijs meliorem. Ochra in libris simplicium medicamentorum non reperio meminisse Galenus: tamen eius mentionem fecerit commento 2. in Hippocratis prognostica de uomitione agens, cum inquit, Ochra enim genus quoddam terræ est, cuius potissimum Attica probatissima est. Quæ Græcè, ochra item Latine & Italicè appellatur.

Ochra cond.

Nomina.

CINNABARIS.

CINNABARIS.

CAP. LXIX.

HALLUCINANTUR qui cinnabarin minio eandem esse existimant. Minium enim in Hispanijs ex lapide quodam argenteæ arenæ permixto, temperari solet, alioqui non dignoscitur. Fornacibus autem in florentissimum, flagrantissimumque colorem permutat. In metallis uerò stragulantur huiusmodi erudat. itaq; facies incolæ uesicis obuclant, ut per illas spectent, nec respiratio noxium aerē atrahant. Eo pictiores ad sumptuosā parietum ornāmēta utuntur. Cinnabaris uerò ex Aprica defertur, & magno

magno confat. haftenus inuenitur, vt vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciatur: intento colore, nec diluto praeditur: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Vim habet cinnabaris haematitae lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, verum efficacius: magis enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustis igni, & popularum eruptionibus, necro excepta medetur.

Cinnabaris
conficit.

Cinnabaris, quae officinae, & pictores videntur, longe sanè differt (vt planè constat) a Dioscoridis Cinnabari. quandoquidem nostri vsus cinnabaris res factitia est ex sulphure, & argento viuo diu arte quadam igne torrefactis. Est & aliud cinnabaris genus fossile, & sponte per se nascens, vt postea dicitur: verum non ut factitium copiosum, nec adeo colore praecellens. Quae autem a Dioscoride describitur, ex Aphrica defertur, eadem facultate possidet, quae haematitae lapillus, quem non modo pro tunc ipse foris appositum ad plures oculorum morbos: sed etiam intus assumptum, ad vtrius angustias, mulieribus locorum deflexiones, & cruentas expositions. Quibus vultus affectibus vulgaris vsus cinnabaris nullo pacto competere potest, quod propria vi erodit, exulcerat, & haustum perniciem adferat, & proinde fit oculis, & internis visceribus inimica. Ceterum quidnam inter eas, quae haec aetate in vsu medicum veniunt, Dioscoridis cinnabaris esse possit: non equidem ausim decernere, sed potius quod sentio adducor, ut coniecturas quibusdam assequar. quippe quod Dioscoridis Cinnabari nullis notis descripsit, necque tradiderit aut factitiam res sit, aut fossilis, an ex plantarum materia proveniat. Sed anteaquam coniecturas eas afferam, quibus constare videtur Dioscoridis cinnabari septuaginta nostrates non desituri, Plinij sententia cognoscenda est, qui libr. 33. cap. 7. affirmat scribit, nihil aliud esse cinnabari, quam draconis sanem, elsi elephantorum orientium pondere, permisso vtriusque; aut nihil sanguine: quoddam nullus alius sit color, qui in picturis propriè sanguinem reddat: & quod ea etiam antidotis medicamentis fit utilissima. Id quod pariter affirmat Iulius Solinus in varia historiarum lectione. Ad haec scire conuenit, gummi cuiusdam arboris in Aphrica nascentis ad nos deferri, quod etiam hoc aetate sanguinis draconis lachrymam officina vocant, colore sanguinis pellucidum, leue, & fractum minime contumax. Hec nostrates officina vulgo vocant Sanguem di draço in lagrime, alterius dissimulata, qui pluribus imposturis passim in orbiculis coactis venitur. Primum itaque non ab re lachrymam appellat, quod scribat Aloysius Mustus patritius Vetus in suis in Aphricam navigationibus, ex arbore quadam hoc gummi colachrymare, colore, & substantia, sanguini simili: in seculo tamen ab incolis prius arboris cortice, ut fufius inde effluit. Quare (ut idem subdit) aenei cacabis excipiunt, & igni resing modo coquentur, quousque consistat, draconis sanguinem, ne scio quatione ducti, ipsum appellant: nisi id eueniat, quod fortasse sua lingua plantam, a qua exiit, draconem appellant. Ex his itaque nobis in re coniectura licebit, gummi hoc Dioscoridis facile cinnabari esse, quod primam non aliunde, quam ex Aphrica defertur, nec inde copiosum. quod item pictoribus expectatur, ut intento eius colore, purpureas, vberetque, concinnent umbros, ubi prius pingues ac ueritatio. quod denique (ut Dioscoridis inquit) viribus haematitae lapillo per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquido patebit, adstringendi vi pollet, & maiore quidem quam haematitae, quo fit, ut felicitus eorumque medicis ad mulieres, & dysentericas fluxiones, ad cruentas excretiones, ad firmandos commotos dentes, & roborandas gingivas. His accedit, quod si Dioscoridis etate non deerrant, qui Cinnabari esse draconis sanguinem existimarent, mirum sanè non fuerit, si per plures aetates producta haec falsa opinio ad haec usque tempora inualuit. At ipse, ne simplicium modo doctrinam sectantes hoc te-
nerent errore, in anem eorum sententiam silentio inuoluendam non duxit, qui cinnabari draconis sanguinem appellabant; cum inquit. Haftenus inuenitur cinnabaris, vt vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciatur, intento colore, nec diluto praeditur: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Ex his igitur cum coniecturis, tum rationibus colligendum esse putauerim, hanc lachrymam, colore sanguinem pro se ferentem, legitimam esse Dioscoridis cinnabari. Ceterum videtur haec in re manifestè aberrasse Plinium: quandoquidem etsi asserat is cinnabari nihil aliud esse, q̄ draconis ferocissima bellae sanguinem, elsi elephantorum orientium pondere; cum tamen dixerit nullum alium reperiri colorem, qui in picturis magis ad vimum sanguinem reddat, quam cinnabaris, facile deprehenditur error. Quippe necessarium sanè fuerit, vt de hac lachryma omnino intellexerit, putaretque; falsus vulgari appellatione, lachrymam hanc illum draconis sanguinem sanè fuerit, vt de hac lachryma omnino intellexerit, putaretque; taneum minime videtur, vt huiusmodi bellae sanguinem extra vasa in terram diffusis, puluere & lapillis commixtus, situ & putredine oboculum contabefactusque; viuum, ac verum sanguinis colorem referre possit. quemadmodum nec ille hinc verum sanguinis colorem praebet, quem impostores suo arbitrio faciunt, ex birino sanguine, rubrica Sinopica, vel sabrilli, centisq; lateribus & serbis, diutius insolis, illius pro posse colorem, & substantiam imitant, qui ex collis simul draconibus, & elephoribus (si tamen vera narrari emanare solet: quae iam longo tempore ad nos aduehi desit. Quo postea factum esse opinor, vt in eius defectu factitium supposuerint impostores, & hanc fraudem excogitauerint: nec solum ea ratione, quam modo diximus, ipsum parant; sed etiam modis alijs compluribus, resinas, rubig inferiores radices, brassij decoctum, tragacanthae lachrymam, rubricas; & alia per multa inmiscentes, que ne longior sit sermo, quam series ipsa exprimat, silentio duximus inuolenda. Verum hic fortasse illud quisquam nobis obtrudet, quod cum hoc loco scribat Dioscorides de metallis tantum, ac fossilibus tum coloribus, tum medicamentis, consentaneum minime videatur, vt bis infererit arborum lachrymas, quarum historiarum, & facultates, diffusus libro primo pertractauit: & ob id omnino credendum sit, cinnabari fossile esse medicamentum. Haec obiciunt ita responsionem volumus, quod cum ea hoc loco recenseat Dioscorides, quae ob colorem nitorem, in picturam veniant vsus, nempe cerussam, chrysolitam, Armenium, ceruleum, Indicum, ochram, & alia plerumque; non mirum, nec praeter institutum mihi sanè videtur, q̄ bis ita cinnabari adduxerit, quoniam arboris fuerit lachryma. V idemus enim inter hec Indicum quoque a Dioscoride commemoratum esse, quod tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in India spuma inflatur, ex arundinum quarundam germinatione sponte provenit: atque etiam arte quadam fit ex ista die herba in infectorys officinis. Ex his itaque omnibus palam fieri arbor, quod communis vsus cinnabaris, quam Dioscoridis Minium, quod in fornacibus fiat, & florentissimo, flagrantissimoque; colore spectetur, esse mihi semper persuasus, ab ea longe diuersa sit, de qua auctor noster hic mentionem facit. Est enim, vt supra dictum est, nostri vsus cinnabaris fossilis, & factitia: nota haec omnibus, & frequenter illa vero vera, nec multis cognita. Fossilem (vt proxima commentatione latius dicitur) vidimus frequenter nec in argenti vini fodinis, Hydris monte, qui vna tantum dieta a Goritia constat, circa Carmoli fines. Lapis est purpureus ad rubredinem declinans, haematitae lapidi emulus, non admodum durus, impensè tamen grauis, antoq; plerumque; argento viuo praegnas, vt per sese, nulla ignium vi guttatim exiit. Factitia eodem loco plurimum intus paratur ex argento viuo & sulphure, fictilibus quibusdam conculis, & flagrantissimo igni admotis, donec ad saturitatem rubeat. Id quod fieri à natura credidimus in ea, quae fossilis fuerit, in terra visceribus. Nullus hanc usus in medicamentis, quae intus in corpus immittuntur, quod perniciose sint, & venenose. Hinc forte factum esse, vt existimauerit Fuchsius medicus clarissimus, in Nicolai Myrepsici codice in Damasceni antidoto ab aliquo imperio additam esse cinnabarum. Sed in hoc alia planè a Fuchsio opinio nostra est. quippe quod, putem Nicolai

Plinij error.

Cinnabaris
conficit.

Fuchsij opinio
reprobata.

eo in loco non de fossiis, vel factiis cinnabari intellexisse, sed de ea arboris lachryma, de qua scripsisse Dioscoridem, iam evidentiſſimum, ut fallor, a nobis factum est. Nam cum cinnabaris hæc Dioscoridis testimonio, hæmatia lapillo peras habeat uires, probaueritque hæmatem ad urine difficultatem, dubitandum sane non est, quin consulo antiquorum cinnabarin ea in antidoto addiderit Nicolaus, quam speciatim ad difficultatem, & hiliicidium urine commendat. Ceterum quoniam communis usus cinnabaris in medicamentis, que iuncturæ in corpore, omnino lethalis, & perimens sit, constat tamen ipsi utiliter admi fieri posse, que exterius adhibentur, nempe iussuments, que fixat ad delendam Gallicam luem, ubi cetera non profuerint remedia, iungentis ite nonnullis ad idem facientibus, & ad contenta ulcera, alijsq; medicamentis, quorum uires longam effectum referunt. Porro cum dicat Dioscorides hallucinari eos, qui cinnabarin minia eandem esse existimant, cumque etia scribat sequenti capite argentum uiuum ex minio fieri, quod abusiue cinnabaris dicitur, omnino mihi persuasum uolui, nil aliud 10 Dioscorides esse minium, quam fossile hoc, quod diximus cinnabarin, fossitiam hodie appellari, a quo argenti uiui puritatem eliciunt in Hydria fedanis. Axiit præterea opinionem ipse Dioscorides, quippe qui asserat Minium in metallis stragulantem haliicum eructare, ubi idque fossiles nefcisi sibi faciem obuolare, ut per illas spectent, ne referantur noxium vaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte foditur (ut ego uidi, & testari possum) iustifices eam decoquentes fictilibus quibusdam ad id constatis, & conuerso simul ore argilla circumlatis, ut inde argentum uiuum flant, qui nares, & os linteis sibi obstruunt, ne noxio vapori liber pateat aditus: quod non modo huiusce alius noxa, anhelosi facit, qui hæserint, sed plerumq; den tes uniuersos amittit, putrefcentibus circumquaque gingiuis, ut quidam apertissimè testantur, qui præter narium, & oris uelamento, ut cæteris uidentur fortiores, edentuli profus facti sunt, continuo tremore concussi. Accedit hoc Vitruius uerborum uarias, que sententiam nostram maxime tuetur. Ipse enim septimo uolumine sue architecturæ, ita de Minio dicitur. Ingradat minij rationes explicat. Id autem agris Ephesorum Cilibianis primum memoratur esse inuentum, cuius & res, & ratio satis 20 gnas habet admirationes. Foditur in gleba, que ἀσπὴς dicitur antequam tractationibus ad minium perueniat, uena uti ferro, magis subroso colore, habens circa se rubrum puluerem. Cum id foditur, ex plagi fermentationem crebras emittit lachrymas argenti uiui, que a fossilibus statim colliguntur. hæc Vitruius. Nos eundem hoc uide uimus in Hydria montis fedanis: ubi plerumque euenit, ut uulnerata ferrentis uena, argentum uiuum fonticulè insulari in substrata defuat humanum. Ceterum Plinio minium diuersorum esse generum, ut loco suspensio citato legitur, ubi cuncta eius genera retulit his uerbis. Inuenitur in argentiarijs metallis minium quoque, & uunc inter pigmenta magne autoritatis. Theophrastus tradit inuentum minium a Callia Atheniensis initio sperante aurum: posse excoqui arena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Repertum autem iam tum in Hispanijs, sed durum & arenosum. Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decerent: id esse adulterum. Optimum uero supra Ephesum Cilibianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari sarrinam, & quod subdat iterum lauari. Iuba minium nasci in Carmania tradit. Hermodenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuenitur ad nos, nec ferè aliunde, quam ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde præda locetari. Namque est alterum 30 in omnibus ferè argentiarijs, itemque plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide uenis permixto, non ex illo, cuius uo micam argenti uiuum appellauimus, sed ex alijs simul reperitis. Steriles etiam plumbi quo colore, nec nisi in fornacibus rubescerent, exustisq; rundurunt in sarrinam. Et hoc est secundarium minium per quam paucis notum, multum uero in aetatibus illis arenas. Syncero cocci nitor esse debet. Probatur auri modo. Auro candente fuscum nigrescit, sivecum colorem retinet. Inuenio & calce adulterari. Ac similitudine ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendit illico. Hactenus de minio Plinius. Hinc igitur palam est antiquius minium & fossile, & factitium existisse. Nec sane dubitauerim, quin in facili genere accepterit ipsi cinnabarin factitium, que passim in seplastariorum officinis inuenitur. Id minium hodie appellatur pharmacopoleum, tum etiam pictores, quod ueteres Græci Sandycem uocauerunt, ex plumbo, aut cerussa in fornacibus perustis paratum, de quo etiam uidentur intellexisse Plinius. ὡς δὲ καὶ sic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sanguis di draconi legimine: Italis, Cinabro; Hispanis, Sangre de dragon.

Minium Dioscoridis quid nobis.

Nomina.

Ἄργεντον

ARGENTVM VIVVM.

CAP. LXX.

Argentum uiuum fit ex minio, quod abusiue cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita, ferrea coapta cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendit. siquidem detera fuligo, que calici infidet, refrigerata in argentum uiuum coit. Quinetiam inuenitur in argenti fodinarum tectis stillatum concretum. Alij per se in metallis inueniri tradunt. Seruatur in uitreis, aut plumbis, aut stagneis, aut argenteis uasis: siquidem aliam materiam omnem excidit, & defluere facit. Potum tum perniale non habet: suo enim pondere interna exest. Remedio est lac multum subinde 50 potum, & uomitionibus reiectum, aut uinum cum abinthio, aut apij decoctum, aut semen hormini, aut origanum, aut hyssopum cum uino. Auri limata coibs, id est, ramentum quam tenuissimum epotum mirabilis est fluxio.

Argentum uiuum omnibus notissimum, corpus est de fossiliu genere, liquidum, & aqua modo fluidum, colore argenteo, liuescente, pellucidumque substantia uero lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quam humiditas experiet. Hæc igitur symmetria (ut chymistarum, qui se philosophos existimant, ferè opinio) res est sane admodum disposita ad metallorum omnium generationem. quantum eorum ipsorum tum originem, tum semen argentum uiuum appellauerit. Quinetiam non addenarij putant, quod ei non infit caliditas, & siccitas tanta, que ad id mineris obeundum sufficiant. Ad dunt temporis defectu id etiam enuenit: reideoque immaturum, indigestum, imperfectumque reddi. Ceterum relicta chymistis disceptandi materia, an ipsam metallo rum quorumcunque prima fuerit materia, an aliter seres habeat, dicam, philosophorum tantum, qui de eo scriperunt, sententiam secutus, facile Argentum uiuum esse materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cum facillimè omnibus inhereſcit: quandoquidem in habentibus symbolum ut uulgata propositio est) & in consimilibus facili est transiitum. Hanc itaque eo causam eos hallucinari putauerim, qui dicunt, quod si argentum uiuum in terræ uisceribus usque adeo decotum esset, ut in aliquod fixum, firmumque uerteretur metallum, in ferrum potius, & in plumbum uerti deberet, quam in argentum, uel in aurum. Siquidem certum est, quod id facilius argento, auroque contactu inheret, quam ceteris. Hic autem est chymistarum liquidus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdidit, id arte rescere existimant, in quo natura ipsa deficit a quem (ut liquido constat) nemo iniquam ita ad inuicem imitari potuit, quin ab eius mira solertia aberrauerit. Omnia metalla in argenti uiuum coniecit, supernatant, ut lignum in aqua, præter solum aurum, quod si iniiciatur, statim petit fundum, quod hoc magis 60 amplexetur, quam cetera. Amplissima argenti uiui metalla (ut etiã in superiori capite diximus) inueniuntur in Hydria montis, qui

Argenti uiui consistit.

Quorundam error.

qui

pariuntur, tam intus in corpus sumptum, quam extra medicamentis exceptum. Hac item eodem modo diutius leuigata, aded ut tactum ferè effugiat, oculis immittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi morore. Argentum vivum quod Latinis, id est πάρος Græcis nominatur, Mauritanis, Zaibach, seu Zaibach: Italis, Argento vivore Germanis, Queck silber: Hispanis, Azogue. Aurum verò Latinis χρυσός Græcè dicitur: Germanicè, Guld: Itali- cè & Hispanicè, Oro: Nominis

Μίλτος σινωπική.

RVBRICA SINOPICA.

CAP. LXXI.

30 RVbrica Sinopis maximè probatur grauis, densa, ad iccinoris imaginem tergens, calculorum ex- pers, concolor, cum diluitur, impendio fusilis. Effoditur in Cappadocia, speluncis quibusdam, expurgataque defertur in Sinopem urbem, in qua venditur; unde cognomentum accepit. Vim habet exiccatoricam, quasi inducendo obstruentem, & adstrictoriâ, quapropter vulneraris emplastris, & pastillis exiccantibus, & adstrictoriis commiseri solet. Aluum sistit in ovo sumpta aut clystere in- fusa. datur iccinoris uitio laborantibus.

Hodie professò neminem inuenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima sit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conijcere potui (etsi id pro certo asserere non ausim) nullum è fossilium genere occurrit, quod magis Sinopicam rubri- cam nobis præferret, quam vulgarißimè bolus Armenus uocatur, is nimium, qui in quadratas defertur massas, quibus maximè vniuersarij medicis expetit ad sanguinis profusum cohobendum, & fracta ossa ferruminanda. Hac rubrica (vt Georgius Agricola maximus fossilium indagator inquit) etsi iandudum ex Sinope Cappadocia vrbe, vnde nomen inuenit, tantum importabatur; constat tamen alibi etiam reperiri, non modò in proprijs venis; sed in avarijs, argenteijs, avarijs, ferrarijsque metallis. Hanc omnino mihi opinionem illud auxit, quòd certò sciam plurimum pseudoboli Armenij esse ferrarijs illa Tyrreni in insula fodinis ad nos quotidie conuehi: quòd deinde colore sit iccinoris, pondere grauis, subtiliatis densus: quòd etiam in aquam coniectus facile dissiluit: quòd denique sua vi exiccat, adstringat & cogat. Hac enia gleba, cum verus bolus Armenus non sit, nil aliud (meo iudicio) esse poterit, quam rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Cete- rium non desunt qui firmiter asserere audeant Armenium bolum, quem vulgò orientale appellamus, Sinopicam esse rubri- cam; sed in præiudicio hallucinantur. Plura enim sunt que palam faciunt, hos manifestò decipi, & in errore versari. Si- quidem vbi primum color expanditur, sanè iccinoris non est, sed longè rubicundior. Præterea qui scribant Sinopicam ru- bricam esse pinguem, & in ore detentam butyri instar liquecere, habeo professò neminem. Deinde si vires expendamus, nusquam reperio scripsisse Dioscoridem, aut Galenum, Sinopicam rubricam, viribus esse præditam, quibus venenis, & ani- malium venenosorum morsibus occurrere possit; quænam modum Armenius bolus orientalis. Siquidem is omnium probatissi- morum medicorum consensu, qui passim coguntur, non solùm venenis aduersatur, sed pestiferis quibuscumque morbis. Ad- de quòd aqua maceratum haud facile dissoluatur. Sed plura à his (Deo volente) in secundo epistoliarum nostrarum to- mo differemus. Species Sinopidis (vt Plinius est auctor libro 35. capit. 6.) tres vrbes, & minus rubens, & inter has media. Quæ sanè differentia videntur pariter in vulgari Armenico bolo. Porro Manardus Ferravienis libro tertio epistolæ quarta, Sinopie rubrica meminit, quæ albo sit colore. Sed in hoc virum aliquid celeberrimè mirari sibi, quòd non animaduertit non posse albam quamuis terræ glebam Rubricam appellari. Rubrica, quæ Græcis μίλτος σινωπική, Latinis pariter ac Italis Rubrica Sinopica vocatur: Arabibus, Mogar, siue Magra: Hispanis, Almagra.

Rubrica Si- nopicæ còsù.

Manardi la- pis. Nomina.

Μίλτος τυρκική.

RVBRICA FABRILIS.

CAP. LXXII.

RVbrica fabrilis ad omnia Sinopide inferior est. Optima Aegyptia, & Carthagenensis, lapidum expers, friabilis. Gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra exulta, & degene- rante in rubricam.

RVbricam hanc ideò fabrilè appellauere veteres, quòd ea plerumq; vterentur materiarij fabri ad lineas protrahenda- das insectis in ea funiculis. Nassi fabrilè rubricam in Lemno memorie prodidit Galenus, cum libro nono simplici- um medicamentorum, tum etiam primo de antidotis, sed à Lemnia sphazagæ plurimum differre. Verùm an conuatis vsus rubrica, quæ vulgò Italis proprie dicitur Terra rosæ, ea sit fabrilis rubrica, de qua hic meminit Dioscorides, cur pro certo affirmem non habeo. Quæ Græcè μίλτος τυρκική, Rubrica fabrilis Latine dicitur: Arabibus, qui nullam faci- unt differentiam inter hanc & Sinopicam, Mogar & Magra: Italis, rubrica fabrilis: Germanis, Reetel stein.

Rubricæ fa- brilis còsù.

Nomina.

Λεμνία γη.

LEMNIA TERRA.

CAP. LXXIII.

LEMnia terra conuulso in specu nata, è Lemno in insula, palustris loco defertur, inibi electa & capri- no sanguini permixta. quam incolæ cogunt in pastillos, & imagine capræ signant unde & sphazaga egos, hoc est, sigillum capræ appellauerunt. Vim antidoti habet contra perniciosa venena singularem: pota cum vino, & præsumpta euomi venena cogit. Contra icetus morsusque animalium, quæ exitiale virus eiaculantur, prodest. Antidotis familiaris. Sunt qui hanc ad sacrificia vtantur, est & dyfente- ricæ vilis.

LEMnie terræ amplam in Italiani notitiam sud tempore attulit Galenus medicamentorum omnium diligentissimus in- quisitor. quippe qui, vt hac sincerissima tandem posiret, atque vt omnem impostorum fraudem detegeret, quæ eam adulterante vendebant, bis in Lemnum in insulam nauigauit, vt eius verba testantur libro 9. simplicium medicamentorum, vbi ita scriptum reliquit. At alia sunt terræ differentie ex diuersis generis corporum natæ commistione, qua ratione, lepi- dose, & æneose habentur: atque admixtam talium substantiam segregant large aque effusione ac maceratione, dum huius- dum efficitur. Cum enim id effectum est, id quòd defertur, atque mixtè lapidosum, quæ æneolum, id est, omne subsidit, & ter- ra exacta superat. Tale quiddam & in Lemnia terra visitur, quam cognominant quidam miltion Lemniam, id est, ru- bricam Lemniam, & alij quidam sphazaga Lemniam, hoc est, sigillum Lemnium, ob impressum videlicet illi sigillum Diangæ facrum. Siquidem hanc terram sacerdos cum patrio quòdam honore sumens, haud maciatas animalibus, sed tritico, atque

Lemnigæ terræ bitulæ Gal. 2.

est pallido ochre instar, non autem impensè rubro. Id quod ipse Galenus libro non simplicium medicamentorum in Samie tertentione tractat, his verbis. Ceterum durante hac immanni, & gravi pestilentia, ex Armenia ea, que Cappadocia finitima est, data nobis est terra, etiam siccantior, colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptissimeque in laeuorem soluitur, eum etiam calx: sic enim videlicet nuncupo petram consimilam. Verum vti nec in illa arenosum quippiam admixtum est, ita nec in Armenia. Nam posteaquam in mortario pistillo comminuta est, adeo esse leuis, nec plus est lapidea, quam aut calx, aut Samius asper: tamen si non aequè vt asper leuis est. Itaque illo etiam magis confusita est, minusque acris: quamobrem opinione, ac phantasiam præbet istis, qui negligentius intuentur, quasi lapis effig. hæc Galenus. Ex quibus sanè perspicuum fit, quod Armenia terra, siue lapis, vel lutum, ab Armenio bello orientali vulgò vocato, quam maxime distat. Ceterum ad Lemniam terram redeuntes, quantum ex literis Doctoris Stephani Albararii, qui Lemnum Insulam ferè totam circumiit, à clarissimo viro Augerio de Busbeke Constantinopoli mihi transmissis, intelligere possum, locus, vbi nunc terra Lemnia inuenitur, nihil profusè similitudinis præ se ferre videtur, quod cum Galeni historia conueniat. Siquidem Albararius, ad Argerium, qui eum in Lemnum hac tantum de causa ablegauit, ita de terra Lemnia scribit. Qui Insulam hanc incolunt Graeci, dicunt nullibi in vniuersa Insula Lemniam reperiri terram, nisi hoc in colle, vbi nunc effoditur, nec nunquam se intellexisse aiunt superius seculis alibi fuisse reperitam: neminemq; haberi se ius gentis scriptorem, qui aliter de ea posteritatis memorie commendauerit. Verum non ob id facile credam, ex hoc loco, Galeni aë, terram hanc effodi solitam. Quippe quod collis descriptio, in quo terra hæc habebatur, apud Galenum vix minimè correspondet. Siquidem Galeno collis est combustio similis, fuluis tatus, & in quo neque arbor, neque saxum, neque planta nascitur, sed tantum lemnia terra refertur est. Atqui contrariò ferè modo collis se habet, in quo cuiusmodi terra nunc foditur. Nam vsq; præsertim locis, vbi huiusce terre sodina habentur, lapides adeo magni reperiuntur, vt ex istis pilstrinae mola parari soleant. Collis præterea nusquam combustio similis apparet, nec vllum sulci coloris in co vestigium videtur. Fertilis est totus, & arborum, plantarum, & frumentaceorum ferax. Cum enim ab incolis diligenter colatur, copiosius tritici, & leguminum, præsertim fuscifoliorum, prouentum efficit. Idem orientale plagam respiciit, & apud vicum quandam situs est, quem Repadi vocant. Terra autem Lemnia foetitur in montis cacumine, quod in plantium se extendit. Fodine ibi sunt tres, quarum duas, & quibus superioribus temporibus Lemnia terra effusa est, corruerunt, & in totum deletæ sunt. Tertia autem, que putemodo in collem descendit ad Septentrionem vergit. Ad eiusdem collis radices, tres limpidissime aquæ scaturiunt fontes, quarum duo, qui minores sunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius verò, qui amplior est, ad meridiem progrediens, vniuersam quoddam irrigat. Hac in parte antiquum parumque extat sacellum, pluribus in locis diuinitas, ac vbi que delectum (Sotiram hoc uocant) quod Metropolitanus sacerdos vna cum duobus Calois (ita presbyteros uocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Iesu Christi Saluatoris nostri transfigurationis in monte Tabor celebrant, Iuas canentes palmodius. Verum id non faciunt aliquam ob superstitionem, que seruari debeat, anteaquam Lemnia terra effodatur, sed quod ea die transfiguratione Iesu Christi celebretur. Ad hæc quæ ibi fodiri terra, maioræ parte candicat, aut paulisper fudribet, & si quandoque (rarissimè tamen) etiam rubro, aut eoque colore inuenitur, Armenio bello per omnia similis, quæ videntur fabri ad lineas ducentes, in nonnullis Insule locis etiam hoc tempore è fodinis eximitur. Sed hæc Lemnia terra Galeni non potest, cum tangentes rubro colore inficiat. Hæc itaque me adducunt ad credendum, quod aut ex alio colle Galeni tempore desumpta sit, qui tam longo temporis tractu, aut terræ motu, aut pluriarum inundatione corruerit, vt in alijs quoque locis factum esse scimus, aut, quod idem collis, cultorum diligentia, ac laboribus inueniuntur, & naturam omnino immutauerit. Nam inter ceteras syluestres plantas Chamæleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc aëo quæ annis non absque quadam superstitionis nota, cum sexta tantum Augusti die ad hoc obduendum munus accedant, sibi certò per suadentes, nullo alio tempore reperiri posse, quæ vniuers præstet. Qui fodunt, Graeci sunt, sed asstantibus Turcis, nempe Insule Præfecto, qui per Aiuodam uocant. & alijs ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verum non vsque adeo fossiores, qui in puteum descendunt, obseruare possunt, quin vsq; effusa terra aliquand non abscondant. Sed mirum est, quæ suauem odorem putens ille spirat. Ceterum non omnis, que in puteo habetur, terra bona est. Quo fit, vt tam quæ inter fragiles quoddam lapides pinguis lentaq; delitescit, tantum recipiant, eamq; præsertim, quæ calculorum sit expertis. Fodunt è solis exortu sex continuis horis, & deinde eam tantum in manu putei partem occidunt, quam ammatim fodere solent, nec reserant, nisi ad statutam futuri anni diem. Nanque legibus cautum est, quod non desunt inposiores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima causa accedere audeat. Verum non nullum eiusdem terre effoditum, cum fodine ambuis non nisi paucos fossiores admittere possit. Id deinde selectissime terre, quod exemerant, diligenter eluit quidam, hinc mueneri obtemo deignatus. Ea elota in iusspensus aliquot transfertur saccos, ibiq; tam diu manet, quousque tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus mulsent, eamq; tandem in minoris, aut magis globulis fingentes, imperatori sigillo obsignant. Denum secari sinunt, & totam Constantinopolim in Scrinio, eodem sigillo occluso ad magnam Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nusquam venalis reperitur, quod in nullis arboribus reliquitur. Nam etsi permittatur, vt Insule præfectus, & alij quidam primates non nihil obsignate terre sibi accipere possint, nemini tamè vendere audent, sed tantum cuiusque donant. Hoc idem faciit, qui terram amat, cui ex lege sacculus donatur. Sed hæc principis sigillo non insignitur. Hac ille, que optimis materie medicæ studiose consideranda ueliquo. Sed animaduertendum est, quod non desunt inposiores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima causa vendant. Ego ex officina Rustiani Bassani aliquot sphaeragium globulos acceptos mihi pro thesaurò afferro, quorum aliqui albi sunt, aliqui rubens, & nonnulli humane carnis colorem referunt. Nec ob coloris diuersitatem fraudem aliquam reuer, cum ipsi Albararius fateatur, reperiri terram hanc vsq; omnibus coloribus infectam. Verum quandoquidem in ARMENIA I A E terra fermonem deuenimus, non alienum fuerit, eius etià mium vires referre ex Galeno, quæ eos loco nuper citato in simplicium medicamentorum celsu subdidit, sic inquires. Armenia terra, quod summe desiccet, & enterias, & Ventris profusio, tum sanguinis expuritiones, catarrhos, ad hæc ad præsentia oris vlcera in primis competit. Quin & eos magnificè tuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis, quibus ex tali occasione assidua difficilis est anhelitus, validè prodest. Sed & eos, qui pithe laborant, adiuuat, vlcus enim eorum desiccatur, vt haud etiam viciant, nisi in viciu peccetur non leuiter, aut ambiens de repente ad intemperiam recidat. At mihi videtur, quod scilicet in fistulas sepe confiximus, non in alijs partibus duntaxat, sed in ipso etiam ano, vt citra colligij immisionem, quod sordem, aut callum asperceret, ipsi ano ab excicantibus inuari medicamentis perinde conficitur, vti que cum mediocre est, non admodum magna. Itaque nisi sint quidam eorum, qui talia habebant, profusum esse liberati. Ac quidam, qui Roma in Libyam ab eo causam profecti sunt, planè se Janos esse credidere: & sanè vsque ad annos aliquot inculpate transiebant: postea verò cum non parè deegerent cura, & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, vt dixi, bolus Armenia euidenter adiuuit. Quin & eos qui

Armenie terræ seu bolus vti res ex Gal.

Roma agunt, qui assiduo difficultate spirandi discruciantur, magis etiam. Porro in magna hac peste, cuius eadem facies fuit atque eius, que Thucydidis memoria grassabatur, quoque hoc medicamen bibere, celeriter curati sunt. At quibus non profuit omnes interire, scilicet cum nec alio quovis iunarentur. Vnde colligitur, quodvis dumatat non fuerit auxilio qui planè erant incurabiles. Ceterum bibitur ex vino consistentia tenui, modicè dilutis aut planè febrî careat, aut leuiter ea tenetur; in granis sibiatis, admodum aqueo. Non tamen calore vehementes sunt febres pestilenciales. Porro de vlcibus resuscitari possunt, quibus quid attinet dicere, quantum vim habeat locus Armeniae Liberni est autem vti- cumque appellare velit, siue lapideum, ut is qui mihi donauit: siue terram, ut ego; quandoquidem humidis rigari patitur. Ha- stenus de Armenia loci Gelenus. Sed quoniam Lemnia sit Inagris, & Armenia terra, quod venenis maxime resistit, mihi in mentem redegerunt lapidem, quem Arabes suo idionate Bezabar vocant, & contra deleteria medicamenta miris ad- modum laudibus celebrant, hic locus opportunus nobis visus est, in quo de huius lapidis historia, ac virtibus aliquid differa-

Lapidis Beza har hui, & ui res.

Lapis itaque BEZAR H A R, Mauritanorum testimonio, antidotum est omnium praestantissimum, sua speciali dote, contra omnia in vniuersum venena: vt pote qui non modo haustus; sed etiam addiligatus, ita vt vndam (inistri lateris car- neme contingat, omnia superet venena. Lapis hic plurimum est generum, nempe flauus, puluerulentus, et est albo virescat. Praestantissimus est flauus, deinde puluerulentus. Verum enimvero diligenter inspicere oportet, ne impostorum fallacis decipiantur, qui hoc lapides inquirunt. Sunt enim nonnulli alij lapides, qui hoc facie repraesentant, sed virtibus nullis praediti. Hunc Rasus experimento ductus, miris extulit precensis, ita de eo scribens. Lapis Bezabar est mollis, colore flauo, sapore nullo. Cuius peculiaris vis est, vt venenis omnibus aduersetur. quandoquidem eo contra haustum naphelium hoc lapide visus sum felici admodum successu. Erat autem hic colore flauo albicante, lenis, & leni in modo splendens. Equidem certo testari possum (hoc enim pluribus experimentis comperit habeo) lapidem hunc longè magis prestare aduersus deleteria venena, quam cetera non modo simplicia huiusce facultatis medicamenta; sed etiam theriaca dicta, & alia quaevis antidota. Subiit praeterea Abdalanarab. Lapidem, quem vocant Bezabar, iam ipsi viciamus apud filios Amirana ciuitatis legis Dei: pro quo lapide is magnificam, ac propè regiam eadem Cordabe reperit, initio belli. Lapis hic (vt diximus) ita vir- tibus contra venena omnia pollet, vt non solum haustus duodecim granorum pondere; sed vulne r' impoitus à morisibus qui- buscumque feris ictis, statim liberet veneno sudore expulso. Idem pariter iunamentis adfert, si eo aliquo tempore iugatur. Vene- rum lapis hic inuentu difficilis fuit, quod non desint paribus notis lapilli, qui tamen nullam vim habent aduersus venena. Sunt etiam, qui memorie praeciderint, in ceruorum oculorum angulis lapidem quorundam Bezabar praedicto haud absimile. At enim in orientali plaga ceruus longo seruo consecit serpentes deuorare, quorum est (si vera scribitur) reuiuiscunt. At veneni superandi causa, serpentes deuoratis, in sinuorum aquis ceruus illos mergi tradunt, capite tantum extra aquas exer- to. Is autem sic permanentibus, humorem quemdam lentum ab eorum oculis desujs, qui tandem flus ardoribus in lapillis inibi concreuit, glandicè imaginem referentes. Hic itaque lapis ipsi & fluminibus egredientibus, ab eorum oculis (vt aium) statim decidit in huiusmodi ab is facile reperitur, qui rem omni diligentia obseruauerit. Sed an hac historia vel fabula dici me- reatur, rem naturalium studio, & peritioribus indicandum relinquamus. Ceterum de admirandis Bezabar dictis lapidis aduersus deleteria venena virtibus, & speciatim contra Napheli immanitate, superius in quarto libro de ipso Naphello diferen- ter fusius diximus: & quae viciamus reseruit. Terra Graecis λευκίτη, seu λευκή, & λευκή; Latine terra Lemnia, iuba- brica, & Lemnia sigillim nominatur: Arabibus, Terimachium seu Thim machium; Italis, Terra Lemnia; Hispanis, Tierra sellada.

Lapis in o- lris ceruorum natus.

Lapis in o- lris ceruorum natus.

Lapis in o- lris ceruorum natus.

Nominis.

ατραμεντων. ATRAMENTVM SVTORIVM. CAP. LXXIII.

ATRamentum futuorum genere quidem vnum & idem est, molle, & concretum: sed in species diffe- rentias tres habet. Vnum nanque humoribus fillatim in cuniculis quoddam colatis, concreuit: quare ab iis, qui Cypria metalla consueunt, fillatium appellatur. Petescit ipsum pinarium uocat: alij italaicon, id est, fillatium. Alterum simplici ratione fit in speluncis: postea transfusum in exa- uatos serobes, concretum capessit, quod pcon, id est, concretum, proprie nominatur. Tertium dicitur coctile, & in Hispania fieri solet: sed inutile, ac inualidissimum esse constat. Ratio parandi haec est. Aqua madaefatum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur. Hoc certis diebus coalescit, in complures formulas digestum, reseruarum speciem reddentes, quae racematim inter se cohaerescunt. Opimum esse creditur coeruleum, graue, concretum, translucent: cuius modi fillatium est, ab aliis lonchoron nominatum. Proximum concretum. Coctile verò ad infectus, & denigrationes, aptius ceteris esse comperit esse ad medicine usum inualidus esse, experimen- ta docent. Valet adstringere, calcifacere, & crustas inducere. Iatus uentris tinea necat, drachma pon- dere deuoratum, aut cum melle linctum: uomitus ciet. aduersus haerit fungus venena, ex aqua po- tum auxiliatur. purgat caput aqua dilutum, & in vellere nariibus infutillatum. Vritur, vt paulò post in mentione chalcitis ostendemus.

a Orib. vna- vdr, xpi καδα pov. i. denium, & purum.

Chalcanthi genera, & hi fior.

Chalcanthum, quod Latini Atramentum futuorum vocant, quoniam vtri modo pelluceat, Itali Vitreolum nominant. Duo eis genera in Hetruria. Vnum fissile, per sese in terra visceribus concretum, quod vulgò appellant Coppa rosa, colore uario. Siquidem obryzallo, sapphuro, Smaragdoque simile in Germania natiuum chalcanthem vidimus. Alterum factitium, cuius pars est vitis, in fletoribus expetuum. Praestat hoc plus, minus vtam pro regnorum, locorum, ac celi dispositione, quam ipsius fossilis materia, à qua arte conficitur. Veritatem comperit esse, Romanum cognomen (quan- quam colore confert aemulatio) cetera factitij materiae praecellere. Secundum locum obtinet Cyprum, tamen si huius apud an- ticos palma. Quod autem de Germania affertur, omnibus in Italia infirmis habetur: sed quò sit colore caeruleo, nonnul- los fallit. Ceterum chalcanthi materiam, quoniam gustantibus linguam vellicet, aperio, adstringentique sit sapore, putauerunt quidam sulphureis, ferris, ac creis consistere qualitatibus, quin etiam aluminis, nitri, salisque. Chalcanthi venae, quae fodiuntur in agro nostro Senensis pluribus sanè locis, praesertim maritimis in syluestribus plerumque valibus, terra potius, quam saxea vi- suta, colore subcinereo, maculis nonnullis respersa, quarum alia ferri rubiginem, alia argenteam, colore referunt. Hec dum foditur, fodiens graueletuque balatum eruat, sulphuris ferè instar, quam ob causam in conclusis, concameratisque cuni- culis nisi quam foditur, sed aperto vixque caelo, Quippe si in subterraneis foderetur speluncis, metallorum modò, eb cæ- rum, feratidissimumque vaporem, sulfoseres noxio concluso spiritui facile interirent. Effusam itaque chalcanthi venam in aerium in longitudinem protraxit, quandam super aream exaggerant, vbi aperto caelo sex ad minus mensibus, imbribus, voribus, pruinis, solibusque die noctuque; macerandum relinquant: quo tempore statuis quibusdam diebus ligomibus, & rasis

acerum dilacerant, subuertunt; & iterum in eandem congerunt acruationem, vt facilius hac imbribus maceretur, coquatur, que solis ardoribus. Post hac tectum aceruo superponit, ne amplius in posterum pluuia diluatur, neque subibus pluuquam par sit, marecat: & ita alijs sex mensibus materiam hanc fermentari patitur. Eligunt deinde locum, quo facilius & propinquius sit, vt fontibus ducantur aqua; sub constructo tecto foditur alueus, qui ligneis afferibus, vt lateribus, & calce adeo fitur, vt indita intus aqua nullo pacto prolabi possit. In hunc iugum alueum purissimam aquam deducunt, cui deinde tantum illius chalcantis materie addunt, quantum huic negotio addidit ministri satis esse censent: postea miscet aliud tempore igneis quibusdam instrumentis ad id paratis, quousque aqua in se omne quod inest chalcanti receperit: deinde excrementa subsistere sinunt, donec aqua chalcantio pregnans claritatem concipiat. His peractis foramina quaedam prope aluei fundum in latera facta sunt, & inde exliens aqua in magnam excipitur receptaculum. Hanc itaque sinunt, & in plumbum aluos conijciunt (cetera enim metalla ab ea eroduntur) fornacibus quibusdam superpositos, & igne subdito feruorem excitant, statutus horum. Demum ferri frustum immittunt, vel aris: liquidum autem chalcantum nunquam concresecere, nisi huiusmodi imponatur metalla, que iniecia paruo tempore colligescunt in aquam. Postquam autem debito tempore coxerint, ignem quam primum & fornace eximit, permittunt; quiescere decoctum, quousque egelidum reddatur, ne plumbus alueus, eo sublato fornacis calore colloquesceret. Omnibus itaq; repositis, decoctam materiam eximit, & in alueolos quosdam ligneos digerunt, vbi tandem conerescit, aluminis ruperi modo, fitq; chalcantum. Si vero aliquid super sit decocti, quod concresecere nequeat id totum iterum recoquunt, eadem seruat ratione. Sed longe aliter olim fiebat Cyprium chalcantum, de quo Galenus lib. 9. simpl. med. in hunc modum scribit. Forte fortuna & chalcantum in chalcitum transire confluxi. A fortiori enim ex Cypro & huius medicamentum efficitur tem copiam. Extremum eius omne post amos plus minus viginti chalcitis effectus est, intima eius parte chalcanti specie serua te. Quamobrem & vsque in hunc diem quod sic mutatur, afferuo, obseruans dum ad inum vsque uno quoque anno procedat mutatio, que chalcitidis in misy, vt est ant e positum. Ceterum mirari subit de hoc medicamento, quod paruo vehementissimè ad firmitudinem admixta est caliditas non infrenata. Constat ergo quod omnium maxime condere seruariq; carnis humiditas potest, nimis riam caliditate humiditatem absumens, atque adstrictione substantiam contrahens, atque cohsistans: hoc enim opere nominal etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit vero, desiccatur, atque contrahit in sese iusulentum carnis. Tunc quo tempore in Cypro diuersabar, hanc in modum medicamentum hoc colligi confluxi. Demum erat magna quidem, non tamen alta, ingressi in metallum obiecia. Ad parietem autem domus sinistram, qui erat ingredientibus ad manum dextram, effusus erat specus in continentem collem, ea latitudine, vt tres fess vsi in eo contingerent, tanta vero altitudine, vt viuo summe processu recto liceret incedere. Specus hic decliuus quidem erat sed non planus, & multis locis praeruptus. Quod ad finem eius quasi in fladium percipere est, lacus erat aque viridis, & crasse tepentis plenus. At in toto descensu calor similis qualis in primis balnearum gradibus percipitur: quas, quod in eis corpora promolliri soleant, promalacteria appellare consueuerunt. Aqua vero quouide guttatum ex pertu so colle destillans, quatuor & viginti horis diei, ac noctis colligi assolent ad amphoras Romanas quasi ceto. Eam aquam vincti qui da in vrnas quasda quadratas fictiles in domo ad ingressu posita stitas, efferebant, in quibus paucis dieb. concresecere fiebat; chalcanti. Mibi vero vbi ad terminu effusio specus descendisset, aqua videretur, vbi colligetur tepida hae, viriditq; aqua videtur, aeris odor vsus est. Hanc habui, que tibi de chalcantio exponenda censerem, & sane fatasse non necessaria, ceterum que sic praesentem, quam ignorare. Memineris autem, quod ad sinistram manum ingredientibus confluxum nobis dixerim metallu: m sercos, chalciticos, & misyos. vt ex his conijcere liceat, aquam pluuia totius collis terram illam collucere, atque abluere, ex qua fonte quidem fiebat fory, & misy & chalcitis: & per fornaces es, caemia, pompholyx, spodium, & diphyges. Hec de chalcanti historia Galenus. Ex quibus palam fit, aquam virentem illam, que e monte in speluncam contino sillicidum destillabat, nullo extitisse, quam aquam, annuis imbribus in montem illum delapsam. Quandoquidem cum eo sulphureos, metallicosq; vapores, vniuersa montis moles rara efflecta, vndique innumeris meatibus scateret, non sane minus videtur, si tractu tempo ris laboraret in inum, sicutque deferret tenuiores chalcitis, misyos, sercos, tum etiam frariae materiae partes: ibidemque calefceret, ac decoqueretur, sulphureis, bituminosis, alijsque metallicis ignibus in terra virentibus coneluis: adco vt tandem in cavernam illam descendens, natura operi si fuerit assecuta, quod factitium chalcantum arte consequitur. Lm igitur ob causam in quadratis vasis extra paratis proiecta ea virens aqua, in chalcantum cobat nulla addidit ceteris ratione. Quinetiam opus non erat ferrum, vel es in eam mijcere liquandum, vt concreseceret, quemadmodum in factitio fit chalcantio, quippe quod dum per ararij montis meatus laboretur, aeris innumera ramenta secum deferrebat, quae chalcitidis, & misyos, et ab ipsa aqua contracta, eandem liquebant, argumeto quod argenis modo viridis esset colore. Ob id itaque statendum fuit, Cyprium chalcantum concretum esse medicamentum ex chalciti, misy, fory, & are constat. Id quoque manifeste declarat Galenus, cum ait. Memineris autem, quod ad sinistram manum ingredientibus confluxum nobis dixerim, metallum sercos, chalciticos, & misyos. vt ex his conijcere liceat aquam pluuia totius collis terram illam collucere, atque abluere, ex qua fonte quidem fiebat fory, misy, & chalcitis: & per fornaces es, caemia, pompholyx, spodium, & diphyges. Hoc ego quoque maxime dsirvani in quibusdam chalcanti fodinis in Tridentino agro, vbi chalcitum, misy, foryque non ambigimus reperiri copiose. Sed cum haec non animaduertisset Brasanolus, vt alioqui huius statii clarissimus, dum imprudentes Galenum accipere contendit, eius sane seipsum magis accusat. Quandoquidem vbi Galenus sibi examinandum proponit, eo silicet loco, in quo scribit chalcantum e Cypro a se aduectum, tractu temporis consensens, factitium esse chalcitum, dicit & factitium vulgare nostrum illud idem esse: verum tamen si in aqua resolueretur, iterum in chalcantum concretescere. quod manifeste indicat in veram non transiisse chalcitum: afferens hoc non expendisse Galenus. Vtrum in hoc videtur Brasanolus Galeni verba haud recte percipisse, cum inquit, quod aqua, ex qua Cyprium fiebat chalcantum, terram vniuersam diluere, e qua chalcitis, misy, foryque fiebant in terra virentibus. Siquidem nil aliud dixisse voluit Galenum, quam quod chalcantum efficitur, miram sane non est, si ea que tractu temporis fit ex chalcantio, eundem praebat effectum. Neque his obstat, quod quis dicit Cyprium chalcantum non solum ex chalciti fieri, sed ex misy simul, & are. quandoquidem vt in proximo commentario dicemus) tria hec chalcitis, misy, fory, ex ipsius Galeni sententia, euidenter tum generis sunt, tum etiam facultatis. Chalcantum sponte, & per se in terra virentibus constat, nisi sane pulcherrimum misy nuper ad me Tridento Martini: Gnidottinus diligens peritusque pharmacopola, in plures laminas per vniuersam

Chalcanti vi res, & hist. ex Gal.

Brasoli na maceratioe

massam diffectum a misyos laminis aereis scintillis fulgentibus, quæ illas vnam ab altera diuidunt. Quod sanè maximum præbet indicium, chalcantum hoc nisi prius extitisse, quam chalcitum, quæ Galeno teste, misy semper supersit. Caterum illud nisi miri nobis adferre, quòd commendauerit Dioscorides chalcantum potum ac deuratatum ad latus alui timeas, & ad fungorum venena, etsi medicamentum erodens, & septica facultatis habeatur. Siquidem ad eosdem, & alios vsus hoc tempore non modò chalcantum ipsum quidam potui exhibent in pestilentia; sed etiam eius oleum, quòd chymistæ vitreis & gantis magna ignium vi ab ipso chalcanto eliciunt, nullo sanè incommodo, sed magno sanè iuuamento. Quinctiam (vt ego expertus sum) datur commodissimè semicrupulis ponderè ex aqua agrimonij calcu'lyst, & ad ciendam remoratur vitiarum. Asilmaticis quoque, & suppuratis perquam bellè conuenit, ex Tussilaginis, aut hyssopi decocto, limosis, rubiginosisque dentes purgat, & nitidos reddit. vlcera maligna, & sinus iniectum curat. In summa ad multa vitæ vile est medicamentum. Quæ illud in peste propinat, quòd vulgò vocant Coppa rosa, in aqua rosarum dissoluunt, & iterum cogunt, veteratis tribus, aut quatuor vicibus: datique, obolus, vomitum concitant. Quod Græci χαλκάνθη, Latini quoque Chalcantum, & Atramantum sutorum vocant: Mauritanij, Calcantum, Calcant, Calcand, seu Alcalcaedis: Itali, V'eriolo: Germanij, Kupfer wasser: Hispanij, Coppajosa: Galli, Ceperole.

Nomina.

XALCANTHIS. CHALCITIS.

CAP. LXXV.

Chalcitis præfertur similis æri, friabilis, nec lapidosa, nec inueterata, intercurfantibus oblongis venis, splendentibusq; . Huic absterforia vis inest, exalfaciens, & crustas vlceribus obducens: purgat, quæ oculis, & eorundem angulis hærent. In genere leuiter erodentium est. Ad ignem sacrum, & vice ra, quæ serpunt, efficax est. Sanguinem è vulua, & naribus erumpentem, cum succo porri sistit. Gingi 20 uarum vitia, depauctia vlcera, tonsillisque: eius farina compescit. Vsta, & cum melle tria oculorum medicamentis longè vtilior redditur. Callum genarum, & scabritiam absumit, abstergetq; . Fistulas tollit, collyrii modo in casada. Fit ex chalcite medicamentum, quòd Pforicon vocant, duabus eius partibus, cum vna cadmia additis, & ex aceto tritis. oportet autem in fidili obruere fimo diebus quadraginta, per Caniculæ ardore: sic enim fit acris, idem quòd chalcitis potest. Alii pares vtriusque portiones in vino terunt, & eadem prosequuntur. Vtriusque chalcitis fidili nouo visis carbonibus superpositio. Modus autem ustionis in humidioribus est, dum ipsa chalcitis bullas excitare deserit, & perfectè inaruerit: in reliquis verò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & sanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximenda est. Insidens autem spurcitiæ statu expellenda, mox reponenda. Torretur etiamnum perfatis carbonibus, vsquedum luteo colore pallescat: aut si 30 filii subditis candentibus prunis, subinde versata, donec igni confragret, & colorem mutet.

Pforicon.

Misy. MISY.

CAP. LXXVI.

Misy assumendum natione Cyprium, auri simile, durum, quòd friando auri colorem imitatur, & stellæ modo splendet. Vim habet, & ustione, cum chalcite eandem, præterquam quòd forficum ex eo non conficitur, excessus, defectusque ratione tantum differens. Aegyprium autem careris præstat, utpote quòd efficacius habeatur, sed ad ocularia medicamenta multo supradictò inferius.

Melanteria.

MELANTERIA.

CAP. LXXVII.

Melanteria geminæ est originis. quædam in faucibus cuniculorum, quibus æs eruitur, salis modo concrefcit. Alia uerò in summa facie supradictorum locorum coit, quæ terræ est. Quinctiam inuenitur in Cilicia, & alijs quibusdam regionibus, fossilis quædam. Præstat quoque sulphuris colorem trahit, læuis, pura, æquabilis, & quæ contactu aquæ confestim nigrescit. Vim causticam eam obtinet, quam & misy.

Sory.

SORY.

CAP. LXXVIII.

Sory existimantur aliqui melanteriam esse, aberrantes: siquidem sui generis est sory, ei non abfimi- 50 le. Verum forei vtrius inest graue, & nauem mouens. Inuenitur etiam in Aegypto, & alijs quibusdam regionibus, ut in Libya, Hispania, & Cypro. Præfertur Aegyprium, quòdque frianti nigris apparet, in multa foramina dehiscens, subpingue, insuper adstringens, & olfactu deurationemque magnum uirus olens, ita ut stomachus in uomitiones effundatur. Quòd autem friatum scintillas misyos modo non emittit, & alterius generis esse, & inualidum, censendum est. Vim, & ustione supradictis similem habet. dolori dentium cauernis inditum medetur: eosque labantes firmat, si chalcidis ex vino infusum auxiliatur: illitum cum aqua, uaros extinguit. Medicamentum admitteret, quæ capillos denigrant. Hæc autem ferè omnia, & alia, quæ ustione experta non sunt, perustus ualidiora esse existimantur: præter salem, & uini facem, nitrum, calcem, & consimilia, quæ cruda remissiora sunt. com- 60 busta enim uiribus efficiora redduntur.

Chalcitis, misyos, fores, & melanteria conca.

Brachioli e- tor.

TAmesij antea scripserim chalcitum, Misy, sory longè iam seculis latuisse, adeò, ut perpauci, vel potius nulli essent in Italia, quæ hæc legitima se vidisse affirmarent: postea tamen, & ipse chalcitis & Misy quoque plurimum, ex Ducatu Britannicensi ad me allatum est, dum hic Pragæ sum in Aula serenissimi Archiducis Ferdinandi. Atqui primus qui Misyos fructum sanè pulcherrimum, aereis emicans scintillis, quin & Chalcitidis, & Soryos, quibus etiam chalcantum adiunctum erat, in quibusdam chalcantiis foecis in Tridentino agro, quibusdam montibus non longè à Leuigo pago. Verum legitimum Melanteriam iardiu inuenimus in compluribus metallorum tumulis. Porro putat Musa Brasiliensis, medicus nostri temporis celebris, chalcantum nobis Romanorum uocatum, verum esse Misy, quòd tamen veritati, & rationi maxime repugnare videtur. Quandoquidem præter id quòd aurum, colore minime imitatur, minusque cum frangitur, aereis fulget scintillis.

fenitillis, sed vitream tantum referi substantiam, palam certe omnibus est, Galeni testimonio, Misy factitium non esse medicamentum, sed sponte & per se factum in terra visceribus. Ipse enim libro 9. simplicium medicamentorum, de chalcantio scribens inquit. Memineris autem, quod ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum foreis, chalcitios, & misyos. vt ex his conieci liceat, aquam pluviam totius collis terram illam collere, atque abluere, ex qua sponte quidem febat fory, chalcitis, & misy: & per fornaces eis, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Præterea idem de fory, chalcitide, & misy differens testatur (vt latius inferius patebit) dum in eorum ingredietur metallum, quasdam intus se coëpaxisse veluti zonas, alias super alias in longum porrectas, numero tres: quarum infima erat ipsius foreis, super quam erat altera chalcitios, suprema verò misyos. Id quod manifestè ostendit, tria hæc sponte in terra visceribus fieri, non autem ullo artificio ingenio, ut Romanum chalcanthum fieri nemo non intelligit. Constat præterea nullam speciem chalcanti foreis, quod scripsit Galenus chalcitium transire in Misy, non autem misy in chalcitium. Idcirco cum Galeni testimonio, & vulgari experientia omnibus perspicuum sit, non tantum Romanum chalcanthum, sed omne, cuiuscunque generis tractu temporis degenerare in chalcitium, nullo pacto fuit censendum, Romanum chalcanthum esse misy. Vnde rectius fortassis dicere potuisset Brasavolus, chalcanthum foreis magis speciebus ferre, quam misyos. Nam si tanta autoritatis apud doctissimos quoque medicos fuerit Galenus, quem admodum chalcitis virtutis in misy, ita & fory transit in chalcitium. Sed vt omnibus huiusce facultatis studiosis hæc admiranda natura vis clarius innotescat, audiam, quæso, Galenum de re hæc differenter libro 9. simplicium medicamentorum his verbis. In metallo Cyprici, cuius modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat inges, cuius ad parietem dextrum, sed ad nos vitæ, qui ingrediebatur, sinistrum, introitus erat in ipsum metallum, in quo quasdam conspexi in longissimum porrectas veluti zonas, alias super alias numero tres: infima erat ipsius foreis, super quam erat altera chalcitios, suprema misyos. Caterùm id temporis præfectus metalli his commonstratis: Sicut, inquit, nunc aduenis in cadmia fornaciarie inopia, ita horum trium admirandas hæc vides diuitias. Itaque ego cum eius multum accepissem, primam quidem, in Asiam, deinde Romanam attuli, & vsque modò habui, elapsis iam annis minus triginta. Et forte quadam absolute fuit hoc opus ad vsque octauum librum, ante annos viginti, nec adiectus fuit nonus hic, partim quòd lapides quasdam nonnullas addere pararem, interea fortè fortuna mihi accidit res spectata longe pulcherrima, ac si quisquam ea studio, ac industria magno cum artificio effecisset. Nam cum misy opes haberem, ad medicamen quoddam præparandum, bolam eius accepi, quam ferè in solam manu teneo, qualem tantè consentiant misy non admodum solet habere, cum in parua frustula diuidatur. Miratus itaque ipsam eius condensationem, bolam quædam extimum quidem misy circumaque reperi, cuius quod intus erat, velut efflorescentiam. Porro sub eo inter chalcitium videlicet, & misy, quiddam erat medium uergens ex chalcitide ad misy, ex dimidio iam commutatam: principio enim bolus fuerat chalciteos: caterùm quod in alto erat, perfectè erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur ubi vidissem, cogitatione repetens, & in metallo ita super chalcitium nasci ipsum misy, vt ærogo se per æs, in mentè subit inspicere, quod serpens abnuce apud me reliquit ipsius foreis, nunquid & ipsum vllam accepisset mutationem in chalcitium: & nonnihil certè apprehendi suspitionis, vt videretur & ipsum fortè longo tempore mutationem in chalcitium posse accipere. Itaque mirum non est tria hæc medicamenta eiusdem genere facultatis esse, fory dico, chalcitium, & misy: tenuitate, & crassitudine partium inter se diuersa. Crassissimum cuius est inter ipsa fory, tenuissimum misy, mediocriam vtriusque facultatem habet chalcitium. Adurunt vniuersa hæc tria, & escharas quas vocant, efficiunt. Attamen etiam si vrant, nonnihil quoque adstringunt. Caterùm misy adnotum carnis duris, in misy chalcite mordicat, tametsi ita non minus sit calidum: verum in id habet, quòd tenuium partium essentia sit. Porro cum vtraque hæc in decoctionibus fundatur, & magis chalcitium, quam misy: fory tamen non liquefit, nimirum quod lapidosum sit, ac vehementius compactum, sicut rursum misy, qui à congenito calore elaboratus est, ac proinde secius chalcite, idcirco meratò quoque ægris liquefit. Et libro 4. de compositione medicamentorum per genera, idem Galenus ita scribit: Misy, & fory, vt didicisti, chalcitidis genere cognata sunt, ex vna vt dicam radice producta, tenuissimum tamen apparer misy, ac minus mordax & vrens, crassius fory est, & vtroque siccata imbecillius. & Graecis vt Graecis, ita etiam Chalcitis Latinis dicitur: Arabibus, Colcozar, seu Cholcozar: Italis, Chalcitis. Misy vero Græcè, Misy tamen Latine vocatur. Arabibus, Zeg, seu Zagi: Italicè, Misi. Quæ deinde Graecis ἰατρικῆς, Melanteria pariter Latinis appellatur: Arabibus, Bitrias, & Maltina: Italis, Melanteria. Quod denique Græcè, fory similiter Latine dicitur: Arabicè, Surie, Alsurie, seu Alsur: Italicè, Sori.

Misyos, & congnatorū hit. & vircs ex Galeno.

10
20
30
40
50
60

Nomina.

Asperyll.

DIPHYGES.

CAP. LXXIX.

Diphrygis tria genera esse creduntur. Quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola gignitur: lutuosum tamen esse extrahitur, ex luto cuiusdam inibi specus: extractum sole siccatur, mox circumspostis sartamentis uritur, diphryges ideo uocatum est, quod & à sole, & à sartamentis uratur, arefacit, & ferme torreatur. alterum perfecti aeris quasi subsidens sax est. siquidem post frigida aquæ offusionem, ut supra retulimus, cum de flore aeris differeremus, sublatò aere, fornacum ima parte coherens id genus inuenitur, & adfritionem, & gustum aeris habens. Tertium sic fit. Lapidem pyritem, ut calcem multos dies cremant in camino: cum quæ colorem rubricæ contraxerit, eximentes recondunt. Quidam tradunt hoc ex sola materia, quæ lapidem aeris gignit, fieri: quando in dictis aeris affata, & in scrobes tumulata peruritur. runc enim ambientem scrobes locum comprehendit, & exemptis lapidibus nihilominus inuenitur. Præfertur, quod saporem aeris reddit, arguinisque, adstringens, & uehementer excicans linguam: quod sibi exulta ochra non uendit, quæ cremata diphrygis uice nanit. Vis eius adstringere, perurgare, extergere, siccare, excrecentia consumere, ulcera serpentina, & quæ cacothæ uocant ad cicatricem perducere. Suppurationes terebinthina, aut cerato exceptum discutit.

Diphrygis confid.

Diphrygis genus illud, quod perfecti aeris quasi subsidens sax est, post frigida aquæ offusionem, vt Dioscorides inquit, sepe ac sæpius uisidum in æraris fornacibus, Tirodentino agro, & comitatu Tyrolensium, & calcis idem nobiscum detulimus. Sed quod è luto in Cypro illo specu foditur, vtriusque sartamentis: quod item è pyrite lapide calcis modò exsiccato constatur: quod demum ex sola aeris materia fit, cum in aeris affatur, & in scrobes translata peruritur, hæc tamen mihi videre non licuit: nec eorum, quod sciam, speciatim meminim Gal. qui lib. 9. simpl. med. de Diphryge in hunc modum differit. Diphryges misiam habet tum qualitatem, tum facultatem: habet enim in sese quiddam & mediocriter adstringens, & mediè ceteræ acre: quæ ambrem vlcem tum rebellium optimum medicamentum est. Connexi autem & huius medicamenti vim ingentè ex Cypro Solis, ubi metallici

Historia, & vircs ex Gal.

ab vrbe abest, quasi tringita stadijs. Proiectum erat enim in medio spatio adium, que ante metallum extructe erant, & vici, qui ei subiaceat. Ceterum presertim, ac procurator metalli, id quod post cadmiam reperiretur, esse dicebat inutile: itaq; abiici, non secus atq; vitiorum in foco lignorum cinerem. Verum hoc mihi ad multa vrile factum esse medicamentum, tum ad putrefcentia oris vlcera, siue per se, siue cum melle, cui detracta sit spuma, tum ad anginam, videlicet vbi iam per adstringentium medicamentum auxilium constitit, quod insuebat. Præterea columellam vbi prescussissem, ipso solo, & statim, & vsq; ad cicatricem sum vsus: ac frequenter exactè oculisq; efficit cicatricem tum huius particula, tum omnium adeo exulceratorum: si sit in vlceribus omnibus pudendorum, atq; ani. Vnus autem similis est in oris vlceribus: siquidem ea partes eisdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calide similitur, & humide. Et lib. 4. de compos. med. secundum genera, sic inquit. Porro diphryges appellatum pharmacum, vlceribus egrè benedictis uitio ad cicatricem venientibus aptissimum est: valde namq; siccata, esse modo dice mordet. Enimvero id quoq; præter acrem tum qualitatem, tum potentiam vim habet adstrictoriam. Quod Græcis διφρυγίς, Latinis item Diphryges, Arabibus Diphrygis, Italis Diphryge nominatur.

Nomina.

10

Αυριπιγμέντον.

AVRIPIGMENTVM.

CAP. LXXX.

Auripigmentum in eisdem metallis, quibus sandaracha, gignitur. Oprimum existimatur crustosum, aureo colore micans, nulli materie permittum, in squamas fissile: quale in Mysia Hellepontica nascitur. Huius duo genera fluxerunt. vnum supra dictum est. Alterum glandis effigie, pallidum, & colore sandaracham imitans, glebosum ex Ponto, & Cappadocia deferitur: quod etiam secundum locum tenet. Torretur in testa noua, viuis carbonibus subiectis, assidue quoque versatur, donec igne flagret, & mutet colorem: deinde refrigeratum, tritumq; reconditur. Vm habet adstrictoriam, & crodentem. Crustas cum vehementi vredine, & violento morfu excitat. reprimat quæ excreverunt, & capillos euellit.

Σανδαράχη.

SANDARACHA.

CAP. LXXXI.

Sandaracha probatur rufa, & saturatior, & aliena materia vacans, friabilis, cinnabaris colore, sulphuris virus redolens. Dos eadem, & vltio, quæ auripigmento. Explet alopecias, resina excepta: & scabros vngues cum pice eximit: contra phthiriasin ex oleo efficax est: tubercula cum adipè discutit. Prodest ad narium, orisque vlcera, & cæteras papularum eruptiones cum rosaceo: item condylomata. Datur ex mulso, purulenta extussientibus, suffitur quoque cum resina, aduersus veterem tussim, raptu per fistulam nidore: vocem expedit cum melle delincta: suspiriosis cum resina in catapotio optime datur.

a Meum, & Orib. *ερασθρ*
i. florida.
b Dragad. *αδ*
αλτι *χρ* i. melle &

Auripigmenti, & Sandarache confid.

Auripigmentum, & Sandaracha, medicamenta sunt eiusdem generis, tum facultatis, nec inter se in alio differunt, quam quod alterum magis, alterum vero minus excoctum fuerit in terra vsu feribus, ubi gignitur. Vnde etiam sequitur, quod alterum altero tantum virum tenuitate præfret. Quandoquidem nil aliud est sandaracha, quam auripigmentum, quod maiori nature effusione colorem rubrum contraxit, & tenuius effectum est: Id quod periculo arte facti verum deprehenditur. quippe si fictili, vel vitreo vase utatur auripigmentum, substratis candentibus prunis, breui (ut mihi plus calorifici ignis arte fuit expertum, quam ipsa sandaracha nature ut fuerit affecta. Sandaracham summè rubrum vidimus primùm Venetijs in officinis, ubi auripigmentum, & ceteri venient colores pictioribus expetiti. Venentiam animadvertendum est (ut superius libro primo diximus) quod hæc illa vulgaris Sandaracha non est, quam Veneticum scriptoriarum officine appellant: si quidem nil aliud hæc est, quam gummi iuniperi. Errorem autem fecere neotericus illi, qui Mauritanorum nomina secti (is enim gummi iuniperum sandaracha dicitur) idem gummi sandaracham nominauerunt: ita nomina tumpter confudentes, ut imperitis sepe grauius in rebus ipsis errandi præbeant occasionem. Quamobrem ubi in Arabicam monumentis, vel eorum, qui Arabicam factionem in omnibus sequuntur, medicamentum aliquod reperitur, quod Sandaracham expiciat, de iuniperi gummi perpetuo intelligendum erit: ubi verò id in Græcis codicibus inuentum fuerit, ea quidem sine controuersia erit assumenda, de qua hic differit Dioscorides. Vocauerunt præterea recentiorum nonnulli Sandaracham quoq; Sandycè, quam è combusta cerussa conficiunt, q. fortasse hæc colore admodum rubescat: sed hæc ab illa (in supra vulgus, cum de cerussa fermonem haberemus) vrbibus, & qualitatibus plurimum distat. Est & Sandaracha cerægnosi mellis genus, si Plinio credimus, qui libro 11. cap. 7. eius meminit. Ceterum illud non est silentio prætereundum, quod Arsenicum officinis scriptilium vocatum, idèq; crystalli modo pelluceat, nec sit per se, nec sponte nascitur in auripigmenti fodinis, ut scribit Venetice scobe admisso sale. Sumunt enim artifices auripigmenti scobem, & cum pari salis pondere miscent, teruntq; simul, & subinde adhaeret, concretatq; in lapidem: idq; toties repetunt, donec adeo purum efficiatur, ut crystallum referat. Auripigmenti vires reddidit Gal. lib. 9. simpl. med. sic inquit. Arhnicum, siue arsenicum facultatis est caustice, siue vrentis, idè; tam combustum, quam sitionis experts. Ceterum id constat uestione reddi tenuiorum partium: Vntur porò eo, cum adrente ad demandant pilis pariter quamuis. Verum si diutius inhaereat, nec citi etiam ipsi parcer. Idem de sandaracha eodem libro scribens, inquit. Sandaracha vrentis est facultatis, ceu arsenicum quoque vocat. Merito itaque tam digerentibus facultatibus commisit, atque extergentibus. Metallicum, quod Græci *ἀρσην* & *ἀρσην*, Latini Arsenicum, Arhnicum, & Auripigmentum vocant: Mauritanis, Harneth, seu Zarnich: Itali, orpimento: Germani Auripigment, & operment: Hispani, Orpiment. Que verò *ερασθρ* Græcè, Sandaracha Latine pariter & Italicè vocatur: Arabice, non secus atque auripigmentum vocant: Mauritanis, Harneth, seu Zarnich: Itali, orpimento: Germani Auripigment, & operment: Hispani, Orpimentum, Harnet, & Zarnich.

Auripigmenti, & Sandarache vires ex Gal.

Nomina.

Αλμην.

ALVMEN.

CAP. LXXXII.

Aluminis omne ferè genus in Aegypto, & in eisdem metallis inuenitur: etenim scissile quoddam quasi flos glebosi intelligitur. Gignitur & in aliis quibusdam locis, in Melo, in Macedonia, in Liparis,